

Novostravda

GLASILO NARODNEGA DELAVSTVA

Izhaja vsak četrtek. Uredništvo: Ljubljana, Miklošičeva
cesta 22, telef. št. 46-18. — Uprava: Knafljeva ulica 5,
telef. št. 31-22

Delavska izdaja
„DOMOVINE“

Naročnina polletno 18 in celoletno 36 din. — Posamezna
številka 1 din. — Račun Pošne hranilnice, podružnica
Ljubljana, št. 17.751

Smisel človekovega življenja

V sv. pismu čitamo, da je človek ustvarjen po božji podobi. Te besede pomenijo, da je človek rojen z lastnostmi, ki ga do dna in do temeljev razlikujejo od drugih živih bitij v naravi. Človek je najplemenitejši in najpopolnejše živo bitje v naravi, zato ima človek dolžnost, da se te svoje plemenitosti in popolnosti od rojstva do smrti zaveda. Vsak njegov korak, vsaka njegova misel, vsa dejanja in opustitve morajo biti take, da so v skladu s plemenitimi in vzvišenimi dolžnostmi in nalogami, ki jih ima človek v božjem stvarstvu. Človek mora na svoje življenje gledati s pametjo, resno in premišljeno. Napačno je, ako človek živi tja v en dan, samo zato, da minevajo leta in za njimi pride smrt in da bi bilo na ta način konec vseh človekovih prizadevanj. Ne. Gorje človeku, ki za svoje življenje ne najde pravega smisla, ki svojemu življenju ne zna dati pravega pomena in noče poiskati za svoj vsakdanji trud, za svoja mišljenja in ustvarjanja svoj poseben pomen in namen. Tak človek se dejansko ne razlikuje od navadne živali, on ni polnovreden član skupnosti in velike človeške in narodeve družbe.

Človek ima dolžnost, da se v prvi vrsti zaveda velikih odgovornosti, ki jih ima napram sebi t. j. napram svojim lastnim duševnim in telesnim potrebam. Teh dolžnosti se mora človek zavedati zato, da z njimi more odgovorjati nalogam, ki mu jih nalaga človekova odgovornost napram družini, narodu, njegova odgovornost napram narodovi sedanosti in bodočnosti. Človek mora ohraniti v največji popolnosti samega sebe, da more s tem postati vreden član družbe, član svoje države in svojega naroda. Vsakdo je samo skromen člen skupnosti, samo vez med sedanostjo in bodočnostjo. Vsakdo tvori le prehod od danes na jutri, vsakdo je samo nositelj neminljivega in večnega narodovega življenja. Posameznik je neznamenit del velike skupnosti, pa vendarle tako važen del te skupnosti, da je brez njega strnjena veriga pretrgana, da nastane v narodovem valovanju vrzel in občutek, da je iz vsenarodovega kolesja izpadel važen zob. Naloga človekova je sveta, dragocnost človekovega življenja je vzvišena nad vse druge vrednote tega sveta. Hočemo, da je posameznik kot člen velike skupnosti popoln v svojem duhovnem in moralnem življenju, da je utrjen v svojem zdravju in tako usposobljen, da premaga vse težave, ki jih od posameznika in od države zahteva trdo življenje, ki je nepretrgana borba za obstanek in napredek. Kdor ne živi v spoznanju, da so ves njegov trud in vsa njegova prizadevanja namenjena le bodočnosti, našim in bodočim otrokom, je zgrešil svoje naloge in je postal dejansko iz narodovega polja izkoreninjen in ničvreden.

Velikemu smislu, ki ga ima človekovo življenje za družino, narod in državo mora služiti vsa naša vzgoja. Ta vzgoja mora biti skrajno resna in globoka, posvečena večnosti življenja naroda in velikemu poslanstvu, ki ga ima posameznik kot del velike človeške in narodove skupnosti. Nihče ni upravičen, da

brezbrižno gleda na kulturne in gospodarske potrebe naroda, najmanj pa je posameznik upravičen, da brezbrižno opazuje nevarnosti, ki obdajajo narod in da je nedostopen za potrebe, ki jih narod zahteva v časih, ko mora premagati največje ovire in težave, da se ohrani pri življenju. Pravilno vzgojen človek mora vedeti, da nihče brez skupnosti ne more živeti, da vsepovsod vlada medsebojna odvisnost, da nihče ni samemu sebi namen, da je usoda vsakega posameznika samo usoda skupnosti. Pokvarjen je oni, ki misli, da je zanj brezpomembno, v kakšnih težavah in bridkosti živi okolica okoli njega. Zastrupljen je tisti, ki ne spozna, da njegovo življenje vzdržuje skupnost in da se ima le tej skupnosti zahvaliti za vse, kar ima.

V časih slišimo, kako se ljudje brezbrižno izražajo o težavah, ki jih preživlja narod, češ, mene se to ne tiče, meni ni nič mar, kaj se godi okoli mene, mesto mene bodo opravili že drugi in podobno. Taki posamezniki so zajedavci na zdravem narodnem telesu in pravi izkoriščevalci naporov in truda, ki ga vsak dan prinaša za koristi skupnosti ves narod. Take osebe so do dna pokvarjene, skozi in skozi sebične in ne zaslužijo, da uživajo zaščito splošnosti, posebno zaščito državne varnostne službe. Take osebe so za potrebe narodne obrambe bolj škodljive kot vidni sovražniki, ki odkrito delujejo za oslabitev naših obrambnih moči. Te osebe, ki hodijo v nedolžni obleki med nami kot vohuni in preoblečeni sovražniki, noč in dan zastrupljajo ljudsko razpoloženje in njegovo obrambno pripravljenost. Take osebe morajo biti prisiljene k molku, vržene na cesto kjer koli se oglase k besedi, ne smejo imeti dostopa tja, kamor hodijo skrbni in požrtvovalni sinovi naroda. Taki pokvarjenci morajo bti od ljudstva zaznamovani kot gobavci, katerim se umika vse, ki ljubi narod in državo. Človekovo življenje mora imeti višji smisel. Sposobno mora biti, da ustvarja ljubezen, da goji medsebojno spoštovanje, da razume vdanost državi in narodu. Človek mora biti sposoben za žrtve in za nesebična dejanja, vsakdo mora prispevati s svojimi besedami, dejanji in nehanji k taki miselnosti in morali, ki jača narodno zavest in krepi strnjeno naših vrst ter dviga duše in srca k ponosu. Tudi življenje naroda ima svoj veliki smisel: ohraniti pod vsemi pogoji svobodo, svojo samostojnost, svojo kulturo, obvarovati svoj dom in si na ta način zagotoviti trajen razvoj k popolnosti, k sreči, k pomirjenju med narodi. V težkih časih mora vsakdo imeti pred očmi smisel svojega lastnega življenja in smisel življenja svojega naroda. Višji skupni smisel življenja posameznika in naroda pa je utrjevanje našega medsebojnega bratstva, da v bratskem razpoloženju ohranimo svoj dom in okrnjen, v zavesti, da je samo naš dom sposoben, da nas ohrani za večne čase v svobodi in nam nudi pogoje za lepšo ureditev našega življenja. —ec.

Postani in ostani član
Ciril Metodove družbe!

Razvitje prapora

Na binkošno nedeljo je imelo narodno delavstvo svoj praznik.

Člani podružnice Narodne strokovne zveze v Medvodah so kljub težkim in resnim časom ob 15 letnici obstoja podružnice razvili svoj prapor, ki po svoji bogati zunanosti dostojno predstavlja požrtvovalnost narodnih delavcev; v barvah in simboličnih vezeninah se pa zrcali iskrena narodna zavest ter socialno in kulturno stremljenje k vsemu dobremu in lepemu.

Veličastno slavnost je otvoril s krasnim nagovorom agilni predsednik tov. Oven, za katerim je takoj prevzel besedo kum prapora tov. Rupnik Franjo, ki je v jedrnatih in iskreno narodnih besedah razvil prapor, na katerega je potem gospa kumica Francka Oven privezala lep trak s posvetilom: »Delu in narodu v čast«. Praporščak, ki je prevzel prapor, je v lepih in jedrnatih besedah zaobljubil, da hoče prapor najzvesteje čuvati pred vsakomur in ga nositi vedno le po poti časti, resnice in pravice.

Ganljiv trenutek je bil, ko so se: domača sokolska zastava, zastave sosednih podružnic z Jesenic, Javornika, Kranja, Stražišča, Ljubljane itd. pobratile z novorazvitim praporom, vse okinčane z zelenjem iz rok pridnih in zavdnih deklet.

Po razvitju prapora je slavnostni govornik tov. Rupnik v zanosnih in jedrnatih besedah orisal pomembnost lepega prapornarstva in namen, kateremu naj prapor služi, koga naj bodri in vodi. Govornik je posebno odločno poudaril zahtevo po socialni svobodi in enakopravnosti vseh stanov v narodu in stremljenju h kulturnemu napredku narodnega delavstva.

Skromno, a vendar lepo in nadvse prisrčno slavje je zaključil predsednik tov. Oven Lojze, ko je izrekal zahvalo vsem sodelavcem za trud in požrtvovalnost, da je lahko podružnica ob 15 letnici dostojno in težkim časom primerno proslavila svoj redek jubilej. Zahvalil se je tudi vsem darovalcem in podpornikom, ki so omogočili s svojimi prispevki slovesnost. Pozval je vse, ki dobro mislijo in čutijo, da se združijo okrog novega prapora, ki naj nas vse vodi k sreči in blagostanju. Za zaključek slovesnosti je tamburaški zbor zaigral večno lepo himno »Bože pravde«.

Po slovesnem razvitju prapora se je vršila akademija, na kateri je recital tov. Trampuš Stane Ganglov »Strojnik Habe«, tov. Volzelj Milan pa Mile Klopčičevega »Drežnik Andrej govori«, tov. Lesjak Janez nam je s svojim zvonečim glasom zapel arijo iz opere »Marta«, ki jo je na splošno zahtevo moral ponoviti. Tamburaški zbor pod vodstvom tov. Karmelja ga je pa dovršeno spremljal. Da ni manjkalo tov. Volzja Milana, ki nas je s hudomušnimi spevi spravil v prav prijetno razpoloženje, ni treba posebej poudariti.

Slovesnost razvitja prapora v Medvodah je pokazala udarno narodno zavest, strokovno borbenost, socialno miselnost in plemenita kulturna stremljenja delavstva, ki je organizirano v Narodni strokovni zvezi. Dokazalo pa je tudi enotno mišljenje tovarištva in bratstva in prav je in namenu odgovarjajoče, da se je slavje vršilo ravno v Sokolski dvorani, kjer se vzgaja novi rod po načelih, katere je tudi narodno delavstvo sprejelo kot svoje.

Reševanje delovnih sporov

Dosedaj so se reševala vprašanja delovnih sporov z uredbo iz leta 1937, ki vsebuje predpise o določanju minimalnih mezd, o sklepanju kolektivnih pogodb, o poravnanju in razsodišču. Hrvatska banovina je te dni dobila novo uredbo o reševanju delovnih sporov. Hrvatski listi so polni hvale, kakšen korak naprej je bil storjen z novo uredbo in da so javni in delavski interesi znatno bolj zaščiteni, kot so pa s tozadavno uredbo, ki je pri nas še vedno v veljavi. Vprašanje reševanja delovnih sporov je tako važno, da nas lahko zanima, kako bodo spore odslej reševali na Hrvatskem.

Hrvatska uredba o reševanju delovnih sporov najprej ugotavlja, da je bila izdana zato, da se mirno rešijo spori, ki bi nastali med delodajalci in delojemalci in da se tako izogne nepotrebni in škodljivemu zastoju dela. Uredba predvideva več sredstev za mirno rešitev sporov: neposredni razgovori med interesiranimi strankami, posredovanje pristojnih delodajalskih in delojemalskih zbornic, dvakratno poravnanje pred oblastmi in končni postopek pred delovnim sodiščem.

Če razgovori med interesiranimi strankami in posredovanje pristojnih zbornic ne uspe, potem se prične postopek poravnanja pred oblastmi. Postopek poravnanja se že prične, kakor hitro to zahteva ena izmed prizadetih strank. Poravnanje vodi politično oblastvo prve stopnje. Novost hrvatske uredbe je, da zadostuje za uvedbo poravnanja že zahteva ene izmed prizadetih strank, dočim morata po stari ministrski uredbi poravnanje zahtevati obe prizadeti stranki. Poravnanje se obnovi v sedmih dneh, če prvo poravnanje ni uspelo.

Po hrvatski uredbi se lahko po drugem neuspelem poravnanju objavi stavka šele takrat, če je za stavko glasovala večina delavstva prizadetega podjetja. Glasovanje delavstva je pod nadzorstvom uradnega organa, ki ga odredi politična oblast. Po stari ministrski uredbi se je lahko po drugem neuspelem poravnanju pričelo s stavko brez obveznega glasovanja delavstva. S tem, da se je na Hrvatske vezala proglasitev stavke z obveznim glasovanjem delavstva in to pod nadzorstvom oblasti, se je gotovo zelo zavrila možnost stavke. Posebno v vseh podjetjih, kjer delavstvo ni vzgojeno v smislu strokovnih pokretov. Pred glasovanjem so možni vsakovrstni vplivi, da se delavstvo odvrne od stavke.

Za primer stavke prepoveduje hrvatska uredba zasedbo podjetij po delavstvu in postavitev štrajkovnih straž pred podjetjem. Prepovedan je z uredbo sploh vsak nasilni nastop stavkajočih. Po ministrski uredbi ni prepovedano, da delavstvo izvaja za časa stavke s svojimi stražami izvestiljsko služ-

bo okoli tovarn. Po hrvatski uredbi tudi to ni dovoljeno. Ker je med stavko vsaka akcija v in okrog tovarne prepovedana, ne bo težko delodajalcem, da stro stavko z nastavitvijo stavkokazov.

Hrvatska uredba prepoveduje vsak generalni štrajk, ki bi se raztezal bodisi na posamezna mesta, kraje ali na vso banovino. Tudi je prepovedana stavka, ki bi se naj izvršila iz političnih motivov. Po ministrski uredbi generalni štrajki niso izrecno prepovedani in tudi ni nikjer dopuščena presoja o motivih, ki so štrajk povzročili in da bi bil zaradi tega celo štrajk prepovedan.

Stara ministrska uredba predvideva razsodniške odbore, ki razsojajo o sporih, ki so jim jih sporazumno poverile v rešitev sporne stranke, če poravnalne razprave niso uspeli. Hrvatska uredba imenuje razsodniške odbore — delovno sodišče, ki je prav tako sestavljeno kot po stari ministrski uredbi iz dveh zastopnikov delodajalcev in dveh zastopnikov delojemalcev in kateremu predseduje državni uradnik, ki ga imenuje ban. Odločbe delovnega sodišča so končno veljavne. Po hrvatski uredbi je razširjen le krog onih zadev, ki morajo priti pred delovno sodišče. Po ministrski uredbi morajo priti pred razsodniški odbor le spori, ki zadevajo državna, banovinska in občinska podjetja, ki služijo poglavito obči javni koristi. Po hrvatski uredbi pridejo pred delovno sodišče vsi spori podjetij javnih ustanov in poleg tega še vsi spori podjetij, katere bi ban označil za tako važna, da bi jih bilo iz javnih občnih interesov obravnavati pred delovnim sodiščem. S tem je podana možnost, da se vsako večjo industrijo smatra za zaščiteno vredno iz javnih občnih interesov in zahteva, da se sporne stranke podvržejo razsodbi delovnega sodišča in da je s tem vsaka stavka prepovedana.

Ker je delokrog delovnega sodišča po hrvatski uredbi znatno razširjen, je zato zelo važen predpis uredbe, da se mora delovno sodišče pri donešenju svojega odloka poleg zakonitih predpisov ozirati tudi na splošne gospodarske razmere in življenjske pogoje vsega delavstva v banovini in dotične stroke. Delovno sodišče mora upoštevati do kakšne višine lahko seže mezda in mejo pod katero ne more iti. Ta predpis uredbe ima lahko dalekosežne posledice za razsodbe delovnega sodišča in imajo oziri na neke splošne razmere lahko usoden vpliv na rešitev spora, ki je nastal v krajevnih okoliščinah prizadetih strank.

Stara ministrska uredba je nedvomno širokogrudnejša pri presoji delovnih sporov in v pogledu svobode, ki jo ima v mezdnem sporu nahajajoče se delavstvo za akcije, katerih cilj naj bi bil izboljšanje delovnih pogojev in mezd.

cen tudi na pšenico. Sedaj je namreč podvržena kontroli cen le moka. Tudi je namen tipizirati moko za peko, da se doseže pocenitev kruha. Brezmesni dnevi v torek in petek naj bi tudi vplivali na cene. Verjetno pa je, da bo tipizacija moke in da bodo brezmesni dnevi le v korist naši izvozni trgovini in da bodo za cene na domačem trgu brez vpliva.

Ukrepi proti draginji bi se morali iz temelja reformirati. Predvsem bi se moral ustanoviti enoten in avtoritativen urad za vso državo, katerega naloga bi bila, da nadzira konsum vsega blaga v državi, predpisuje cene in ureja izvoz. Vsi sebični interesi privatne trgovine bi se morali podrediti interesom splošnosti. Za vse važnejše blago bi se morale predpisati maksimalne cene. Izvzeti bi se ne smelo od maksimiranja cen kmetijske pridelke, predvsem žito, mast in meso. Povišek cen bi bil dovoljen le za blago, ki se uvažja in za blago, ki zahteva zaradi izjemnih razmer višje režijske stroške. Z višjimi cenami, ki se dosežejo pri izvozu bi se lahko deloma vsaj kompenziralo porast cen, ki so zvezane z uvozom blaga.

Važen del narodne obrambe je gotovo vprašanje, kako se uredi preskrba prebivalstva z življenjskimi potrebščinami in da se zaradi draginje ne ogroža prehrana prebivalstva in vrednost denarja. Odločni ukrepi vlade so zato nujno potrebni!

Pripravljeni bodimo

Preprosta pamet bi dejala: Slovenci smo v državi, v kateri živimo, ohranili vse svoje kulturne dobrine in ustanove, ki smo jih imeli, dosegli smo nove, najvišje učne in znanstvene zavode, za katere smo se prej desetletja in desetletja zamaž poganjali. In kar je v tej državi še pomanjkljivega in za nas neugodnega v duševnem in gmočnem pogledu, vse si lahko priborimo — danes, jutri, v desetih letih, kadar koli — toda samo v tej državi. Povsod drugod pa bi nam celo dosežanje pridobitve utegnili ena sama minuta tako globoko pokopati, da ne bi vedeli, kam postaviti križ svoji preteklosti in bodočnosti.

In ta pamet, vidim, je v naših ljudeh: vidim, da narod gleda na dejstva, in ta dejstva ga uče tega, kar je izrekel Shakespeare na usta Hamletova:

»Pripravljen bodi, to je vsela«

Oton Zupančič.

Obramba svobode

Sem pacifist, toda mislim, da bomo morda prej ali slej prisiljeni, da gremo braniti svojo svobodo in kulturo in civilizacijo. Sedanji napadi v Evropi pomenijo nevarnost tudi za Ameriko. Oni, ki streme za tem, da podjarmijo na stotine milijonov ljudi, ne bi oklevali, da v primeru zmage sežejo po vsem svetu. Mislim, da bo potrebno, da vsa Amerika pod dnevno svetlobo prouči ta problem. Potem pa moramo skupno nastopiti z enotnimi cilji.

Prezident Roosevelt

Ne premagljiva Jugoslavija

Zoper nasilje se mora boriti vsak, kdor hoče, da bo dosegel svojo pravico. V tej težki borbi imajo mali narodi dvojno orožje: svojo pravico in svojo moč, zasnovano na pravici. Oboje skunaj je končno vedno močnejše kakor gola sila.

Jugoslavija se opira na oboje. Zato je ne premagljiva.

Docent dr. Stojan Bajič

Ljubezen do domovine

Ljubezen do domovine, ne glede na to, ali se rodi iz nagona ali iz razuma, je najlepši okras človeka, ki je vreden tega imena. Samo nizke in nečiste duše ne čutijo veličine te božanske iskre, zaradi tega niso niti dostojne, da jih štejemo med ljudi.

Milan Rakočević.

Maksimiranje cen

Dve uredbi imamo, katerih namen je bil, da se prepreči porast draginje: uredbo o pobijanju draginje in uredbo o kontroli cen. Prvo je izdal minister za socialno politiko, drugo pa minister za trgovino in industrijo. Tudi drugo uredbo je pripravljala minister za socialno politiko, a mu je pred končno redakcijo ušla iz rok v kompetenco ministra za trgovino in industrijo. Preden je druga uredba izšla so se gotovo vplivi tako zvanih gospodarstvenikov uveljavili tako močno, da se je pobijanje draginje preneslo v drug ministrski resor, ki je gospodarstvenikom bližji. Uredba o kontroli cen naj bi izšla zato, ker predpisi uredbe o pobijanju draginje niso bili dovolj strogi, da bi draginjo tudi ustavili. Kot je bil namen lep, pravega uspeha uredba o kontroli cen ni prinesla. Draginja narašča s tako silo kot malokje na svetu.

Po podatkih Društva narodov so se v primeru s prvim polletjem leta 1939 podražile življenjske potrebščine v Zedinjenih državah ameriških za 1%, v Grčiji in Madžarski za 4%, v Svcici in Argentini za 6%, v Belgiji in

na Norveškem za 8%, v Švedski za 10%, v Angliji in Estoniji za 14%, na Japonskem za 16%, v Jugoslaviji za 26% in v Rumuniji za 30%. Podatki Društva narodov so najvernejše ogledalo, koliko so pri nas zalegle protidraginjske uredbe.

Možno je dvojje: ali so predpisi obeh protidraginjskih uredb nezadostni, ali se pa uredbi v praksi sploh ne izvajata, da lahko draginja v tako velikem obsegu narašča. Menda je oboje ok naraščanju draginje. Službeno se je ugovarilo, da niso bili ukrepi proti draginji povsod pravilno izvajani, ali pa se niso v zadostni meri uveljavljali. Zato se je ustanovil sedaj pri predsedništvu ministrskega sveta (to je sedaj že tretja instanca, ki se bavi s pobijanjem draginje) osrednji državni odbor, ki bo prevzel dejansko vodstvo in nadzorstvo nad striktnim in strogim izvajanjem zakonskih predpisov za pobijanje draginje. Dalje obstoji namera, da se razširi seznam predmetov, ki spadajo pod kontrolo cen. Pri tem se pa omenja, da je še vedno vprašanje, ali bi kazalo raztegniti kontrolo

Politični pregled

V Beograd se je vrnilo naše trgovinsko odposlanstvo, ki je ob koncu preteklega tedna

uspešno zaključilo pogajanja za ureditev trgovinskih odnošajev s Sovjetsko Rusijo in sklenilo s sovjetsko vlado več gospodarskih pogodb.

Moskovska »Pravda« je objavila o teh pogajanjih članek, v katerem ugotavlja, da je treba iskati vzroke za obnovo gospodarskih odnošajev med Jugoslavijo in Rusijo zlasti v zdajšnjih vojnih razmerah. List naglašuje, da je za Jugoslavijo pri obnovi trgovinskih odnošajev s Sovjetsko Rusijo najvažnejše to, da si bo mogla zdaj na vzhodu najti tržišča za svoje blago. Pogajanja so potekla v zelo ugodnem ozračju in so se naglo zaključila. V kratkem odpotuje v Beograd stalno sovjetsko odposlanstvo. Tudi Jugoslavija bo v Moskvi zastopana s takim stalnim odposlanstvom, ki bo bržkone še ta mesec prišlo v Sovjetsko Rusijo. Obe odposlanstvi bosta neposredno skrbeli za razvoj trgovinskega prometa med obema državama. Poseben pomen pripisuje »Pravda« tudi okoliščini, da sta se jugoslovenska in sovjetska vlada odločili urediti plačilni promet po klirinškem načinu. —Gospodarsko pogodbo med obema državama so podpisali: Za Rusijo komisar za trgovino s tujino Mikojan, za Jugoslavijo pa bivši minister za finance dr. Milorad Djordjević in pomočnik ministra za trgovino in industrijo dr. Sava Obradović.

Švicarski list »National-Zeitung« iz Basla je objavil uvodnik o odnošajih med Rusijo in zavezniki. V članku pravi,

da bi bilo težavno zблиžanje med Moskvjo in zapadnima velesilama,

nato pa postavlja zanimivo vprašanje, na čigavi strani bi se Rusija borila na Balkanu. List domneva, da bi se v primeru zapletkov Rusija zganila, vendar predvsem zaradi varovanja svojih koristi. Toda po novejših poskusih za razširjenje njenega vpliva na Balkanu se zdi, da bi Rusija posredno ščitila tudi zavezniške koristi. To ustreza tudi njeni trenutni potrebi, ki gre za tem, da bi se razbremenila zavezniškega pritiska nase na področju bližnjega in Srednjega vzhoda. To razbremenitev ji lahko olajša predvsem večje politično udejstvovanje na Balkanu, ki stopa čedalje bolj v ospredje.

Ob koncu tega meseca se bo sestav v Beogradu

gospodarski svet Balkanske zveze.

Zastopniki Jugoslavije, Rumunije, Grčije in Turčije bodo prvenstveno razpravljali o izmenjavi sirovin med seboj. Že na zasedanju zunanjih ministrov Balkanske zveze v Beogradu je bilo sklenjeno, da se bodo kasneje sestali tudi gospodarski strokovnjaki balkanskih držav. Vojna v Evropi je prizadela vse države, kar se tiče preskrbe s sirovinami. Posebno pa bi bilo to vprašanje pereče, če bi se začela vojna tudi na tistih poteh, po katerih prihajajo sirovine v balkanske države. Ker se dogodki naglo vrste drug za drugim in ker se balkanske države ne smejo zanašati zgolj na velike sile, ki imajo v rokah večino sirovin, bodo skušale na beograjskem sestanku doseči sporazum, da si bodo medsebojno izmenjavale potrebne sirovine. Tako so strokovnjaki v našem zunanjem ministertvu že izdelali nekaj zadevnih predlogov. Naša država bi mogla pokriti, kar se tiče bakra in aluminija, vse potrebe balkanskih držav. Prav tako je z železno rudjo, katere je v naši državi v izobilju. Tudi les bi Jugoslavija lahko izvažala. Rumunija bi dajala prvenstveno sirovi petrolej. Turčija pa bi krila lahko vse potrebe v bombažu in volni. Zato bi tesno sodelovanje med balkanskimi državami moglo narediti balkanske države zelo neodvisne od velesil.

Proti koncu preteklega tedna je

nemška vojska nenadno vdrla čez belgijske, nizozemske in luksemburške meje.

Zobna krema »Odol«

Je na znanstveni osnovi sestavljeno idealno sredstvo za čiščenje zob, ki škodi zobni sklenini in napravi zobe biserno bele. Uporabljajte za čiščenje zob vsak dan zobno kremo ODOL.

ODOL

Nastali so hudi boji. Na pomoč je prišla tudi zavezniška vojska. Po zavzetju Rotterdama in zavoljo ogražanja prestolnice Amsterdama je nizozemski vrhovni poveljnik ustavil boje, da bi obvaroval državo popolnega uničenja. Nizozemska pa ostane kljub temu v vojnem stanju z Nemčijo. Nizozemska vlada in kraljevska rodbina sta se preselili v London.

Medtem pa se razvija

v Belgiji orjaška bitka.

Fronta teče približno ob toku reke Meuse preko Liega in Namurja do Sedana. Nemci napadajo z veliko srditostjo in se vrše neprestani spopadi. Po angleških vesteh so nemške izgube velike, ker Nemci ostro napadajo in izgube takoj nadomestijo z novimi močmi. V tej bitki sodeluje na obeh straneh skupno okoli 2000 tankov. Hudi so boji tudi v zraku. Pravijo, da je na obeh straneh skupno v boju okoli 10.000 letal. Angleško poročilo od 13. t. m. pravi, da so Nemci v teh bojih na Nizozemskem in v Belgiji izgubili že 400 letal, a zavezniki da imajo uničenih kakšnih 40. Nemško poročilo z dne 12. t. m. pa govori o izgubah 300 zavezniških letal. Nedvomno je, da se bijejo strahotne zračne bitke nad vso Belgijo.

Moskovski radio je te dni razglasil, da je

Sovjetska Rusija uradno opozorila vse vojskujoče se in nevtralne države, da ne bo trpela nikakega napada na balkanske države.

in da bo vsako početje proti zdajšnjemu stanju na Balkanu naletelo na odločen odpor Sovjetske Rusije.

Po vesteh raznega časopisja

bi se udeležile vojne tudi Zedinjene države, če bi se Italija pridružila Nemčiji.

Po vesteh iz Washingtona je poveljnik ameriške vojske v svetovni vojni general Pershing izjavil, da je treba vse ameriške sile pripraviti na morebitno vojno.

Rumunska vlada je te dni podala ostavko. Kralj je ostavko vlade sprejel, a je takoj dosedanjemu ministrskemu predsedniku Tatarescu poveril nalog za sestavo vlade narodne sloge.

Tatarescu je nato sestavil vlado, v kateri so zastopane vse rumunske stranke.

Zunanji minister bo še nadalje Gafencu. Vlada narodne sloge se v nadsajšnjih napetih zunanje-političnih razmerah smatra v vsej Rumuniji za nujno potrebno.

Gospodarstvo

Tedenski tržni pregled

GOVED. Za kg žive teže so se trgovali v Ljubljani: voli in telice I. po 7.50 do 8, II. po 7 do 7.50, III. po 6.50 do 7, krave I. po 6

do 6.50, II. po 5 do 5.50, III. po 5, teleta I. po 8 do 9, II. po 7 do 8 din; v Celju: voli in telice I. po 8 do 9, II. po 7 do 8, III. po 6 do 7, krave I. po 6 do 7, II. po 5 do 6, III. po 4 do 5, teleta I. po 9 do 9.50, II. po 8 do 9 din. Cene so prilično čvrste.

SVINJE. Za kg žive teže so se trgovali: v Ljubljani: domači špeharji po 10 do 11, sremški špeharji po 12 do 13, pršutarji po 9.50 do 10, v Mariboru: špeharji po 12, v Celju: špeharji po 12, pršutarji po 10, v Kranju: špeharji po 12.50 do 13.50, pršutarji po 11 do 12, v Murski Soboti: špeharji po 14, pršutarji po 12 do 13, v Ljutomeru: pršutarji po 8, v Dravogradu: špeharji po 10, pršutarji po 9 din.

KRMA. V Ljubljani: seno 105 do 130, slama 50, v Mariboru: seno 210, slama 90, v Celju: lucerna 130, seno 120, slama 50, v Kranju: lucerna 175, seno 125 do 175, slama 75, v Murski Soboti: seno 130, slama 65, v Dravogradu: seno 100 do 120, slama 50 do 60 din za 100 kg.

KROMPIR. V Ljubljani 200 do 300, v Celju 225, v Kranju 200 do 250, v Ljutomeru 150, v Dravogradu 200 din za 100 kg.

SIROVE KOŽE. V Ljubljani: goveje 12 do 14, telečje 20, svinjske 5 do 10, v Celju: goveje 10 do 18, telečje 15 do 20, svinjske 7 do 10, v Kranju: sirove 12 do 14, telečje 18, svinjske 8 do 9, v Ljutomeru: goveje 8, telečje 10 din.

FIŽOL. V Ljubljani 500 do 700, v Celju 600 do 800, v Kranju 700 do 800, v Ljutomeru 600 din za 100 kg.

VOLNA. V Dravogradu: neoprana 35 din, oprana 40, v Kranju: neoprana 24 do 28, oprana 34 do 38 din za 1 kg.

VINO. Pri vinogradnikih se je dobilo: v mariborskem okolišju: navadno mešano vino po 5, finejše sortirano po 7, v ljutomerskem okolišju: navadno mešano po 4 do 5, finejše sortirano po 6 do 9 din liter.

SIROVO MASLO. V Ljubljani 32 do 40, v Mariboru 36, v Celju 28 do 40, v Murski Soboti 30, v Kranju 36 do 40 din kg.

JAJCA. V Ljubljani 0.80 do 1, v Mariboru 1, v Celju 0.90, v Kranju 1, v Murski Soboti 0.70 din kos.

Sejmi

20. maja: Bogojina, Sv. Lenart v Slov. goricah, Mozelj, Št. Jernej, Višnja gora, Senožeti na Dolenjskem, Vrhnika, Sv. Trojica v Slov. goricah;
21. maja: Videm pri Krškem, Črnomelj, Vače, Maribor, Ptuj;
23. maja: Fram, Martjanci, Sv. Peter pod Sv. gorami;
24. maja: Nova vas na Blokah;
25. maja: Svetina, Mengeš, Mala gora, Vitanje, Radeče, Gornja Radgona, Kotlje;
26. maja: Ruše (samo blagovni).

Vrednost denarja

Na naših borzah smo dobili 14. t. m. v devizah (prve številke pomenijo službene tečaje, druge v oklepajih pa tečaje na svobodnem trgu):

1 angleški funt za 140.90 do 144.10 (za 174.12 do 177.32) din;
100 francoskih frankov za 79.60 do 81.90 (za 98.42 do 100.72) din;
1 ameriški dolar za 44.25 do 44.84 (za 54.80 do 55.20) din.

Nemške klirinške marke so bile po 14.80 din. Vojna škoda se je trgovala v Beogradu po 427 do 427.50.

Drobne vesti

= Nevarnost za naše gozdove. V zadnjem času padajo po obmejnih gozdovih drevesa kar na debelo. Če pojde tako naprej, bo čez nekaj let konec naših gozdov. Treba bo omejiti tako slepo izsekavanje.

= Cene zemljiščem na deželi in v mestih naraščajo. To je običajen pojav, kadar je država v vojni, odnosno če je v bližini vojna. To se je opazilo že v svetovni vojni. Sicer pa je jasno, da so ob splošnih čvrstih cenah cene nepremičninam še toliko čvrstje. Pri ljudeh se v takih časih pač še posebno utrjuje prepričanje, da je zemlja najzanesljivejša vrednost. Sicer pa je porast cen zemljišču pri nas že kar upravičen, saj so cene zemlji v zadnjih letih vse preveč popustile.

Novice

* Na sumljive tuje bodite pozorni. Razglas Zveze Sokolov kraljevine Jugoslavije vsebuje tudi tole opozorilo: »Pazite na vohune in tuje agente, ki na tisoč načinov silijo v naše državno in nacionalno življenje. To so »letoviščarji«, ki jih zanimajo naši strateško važni kraji. To so »učenjaki«, ki odvarjajo razne tečaje, nameščenci »specialisti« v raznih industrijskih podjetjih, posebno v narodnoobrambnih. So umetniki in umetnice, člani raznih varietejskih skupin, razne guvernante in učiteljice tujih jezikov, oskrbniki hiš in služinčad, ki se spretno vrine v domove odličnih osebnosti in podobno. Vse, kar opazite, vse, kar se vam zdi sumljivo, javite takoj svojim društvom odnosno četam. Posebno pozorno spremljajte gibanje neznanih oseb okoli vojaških in strateških naprav, kakor vojašnic, tvornic orožja, vojaških skladišč, mostov, predorov, železnic in podobnega.«

* Nacionalistični sestanek v Škofji Loki. V četrtek zvečer je bil v hotelu »Kroni« v

Škofji Loki zaupen sestanek Jugoslovenske nacionalne stranke in nacionalističnih omladincev iz Škofje Loke in Stare Loke. V odsotnosti zadržanega notarja g. Steva Šinka je vodil sestanek g. Anton Hafner. G. dr. Vrčon je v svojih zanimivih izjavah prikazal mednarodni razvoj v zadnjih mesecih in trenutni mednarodni položaj s posebnim oziranjem na položaj naše države. O notranjem političnem razvoju od zadnjih skupščinskih volitev do najnovejših dni je poročal g. Andrej Uršič. Opozoril je zlasti na napore jugoslovenskih nacionalistov, da bi v teh usodnih časih uresničili vzajemnost celotnega naroda. Izvajanja obeh govornikov so bila deležna živahnega odobravanja. Predsedujoči je zaključil sestanek s pozivom, naj se vsak posameznik zaveda nalog, ki nam jih nalaga čas, v katerem živimo.

* Naša mladina in zdajšnji čas. Iz Ptujja poroča »Jutro«: Ptujška slovenska srednješolska mladina je spoznala, da terja čas, v katerem živimo, čim več sloge in skupnosti. Zato se je v četrtek 9. t. m. vršil prijateljski sestanek vsega slovenskega dijaštva, ki je prinesel naslednje zaključke: »Najnujnejša narodna in državna potreba današnjega časa je, da stopijo vse svetovno-nazorske razlike v ozadje in da se poudarja leto, kar nas druži v narodu in državi. Zato ptujsko slovensko dijaštvo, včlanjeno v sokolskem naraščajskem odseku in Slovenski dijaški zvezi in ono izven združenj javno izpoveduje svojo skupno slovensko in jugoslovensko zavest. Na sestanku zbrani meddruštveni odbor predstavlja najvišje zastopstvo dijaštva na zavodu in ima nalogo, da skrbi, da se vse delo v posameznih združenjih, ki ostaja neokrnjeno, vsmerja tako, da vidi vsak član enega v vsakem članu drugega združenja najprej in predvsem brata po krvi in jeziku. Naš sovražnik je samo oni, ki nam sega po zemlji, krvi in svobodi. Dijaštvo hoče s tem pokazati, kako je v vsem našem javnem življenju treba izvesti osredotočenje vseh sil, ki morejo ostati neokrnjene samo v naši Jugoslaviji.

* Prva tvornica avtomobilov v Jugoslaviji. V Rakovici je bila pred dnevi slovesno odprta prva tvornica avtomobilov v Jugoslaviji. Tvornica bo izdelala na leto več tisoč tovornih avtomobilov, pozneje pa bo izdelovala tudi potniške avtomobile.

* Drobiž iz Koroške. Fino pecivo, ki se je doslej lahko dobivalo v kavarnah brez kart, se odslej oddaja samo na nakaznice za kruh.

— Poostrene so odredbe glede zatamnitev v vsej Nemčiji. Ukazano je, da je treba skrbeti za zatamnitev prostorov od solnčnega zahoda pa do solnčnega vzhoda. — Nekemu kmetu v Krških hribih je pogorela družinska hiša. Oblastvo je odbilo njegovo prošnjo, da bi si smel postaviti novo stanovanjsko hišo. Ukrep je bil utemeljen z naredbo, da je zasebna gradbena delovnost zaenkrat ustavljena. Kmet je dobil navodilo, naj si začasno postavi zasilno kočjo. — Dne 3. junija se bodo štele svinje, molzne krave in ovce po vsej nemški državi. Stelo se bo tudi v priključnih krajih bivše Poljske. Državni komisar za porabo starega gradiva je odredil, da se morajo oddati železni plotovi in žične ograje. Železne ograje v Celovcu že izginjajo. Tako so zaenkrat pospravili majhne železne ograje na javnih trgih.

* Ločenke imajo svoje društvo v Zagrebu. V Zagrebu je število žen, ki so se ločile od svojih mož, izredno veliko in zato je bil ustanovni občni zbor Društva za zaščito ločenke dobro obiskan. Ustanovitev tega društva je izzvala v Zagrebu mnogo veselosti.

* Četrtrič zaporedoma rodila dvojčke. Žena Janka Hofmana v Kuli pri Somboru je te dni povila dvojčke, in sicer že četrtrič zaporedno. Doslej je rodila 16 otrok. To menda ni samo jugoslovenski, temveč tudi evropski rekord.

* Konji so po 6000 do 7000 dinarjev. Iz Koprivnice na Hrvatskem so po železnici odposlali v Nemčijo 132 poltežkih konj, ki so bili nakupljeni po okolici po 6000 do 8000 dinarjev.

* Prenapolnjenost ljubljanske splošne in otroške bolnišnice je toliko, da se dostikrat ne morejo sprejeti bolniki, ki so res potrebni v bolnišnici oskrbe. Zato se nujno pozivajo vse pristojne občine pa tudi starši, odnosno svojci bolnikov, ki so že ozdraveli ali pa so že posebni za domačo oskrbo, da jih takoj vzamejo iz bolnišnice.

* Iz Bolgarije bomo uvozili turščico. Te dni je bila podpisana uredba o uvozu 5000 vagonov turščice, ki se ne bo ocarinila. Na ta način naj se onemogoči navijanje cen turščice in krije vsa domača potreba po tem blagu. Prizad je prvih 200 vagonov turščice v Bolgariji že naročil.

* Stari četniki za obrambo domovine. Te dni je imelo v Beogradu Društvo starih četnikov redni letni občni zbor, s katerega je bila poslana kralju Petru II pozdravna brzo-

Paul Keller

27

DOM Roman z gora

Postovenil B R

Nekaj dni nato je Henrik dobil od starega Matije dolgo pismo. V njem je bral: »Veseli me, da misliš postati zdravnik. Dober zdravnik boš, ker si priden in vesten. Kar prav je, da si se odločil za ta poklic. Bolje je, kakor pa če bi se ubijal s kmetovanjem. To ni zate. Lizika je zdaj že usmiljenka. Obiskal sem jo in pišem ti, da sem bil kar srečen, ko sem se spet vrnil domov. Na stara leta bom zadovoljen, ker se Liziki dobro godi. Prav lepo pojde, če bosta Lenka in Janez gospodarila. Ostal bom kar na domu, saj sem že prestar, da bi se spet začel klatiti po svetu in kupovati cunje. Lenkino pismo je priloženo. Tudi Rogelj bi bil rad pisal, pa mu kar ne gre. Zdej dela od jutra do noči, nikdar ne vem, kdaj spi. Časih, kadar je sam, se na ves glas smeje. Sporoča ti, da se ti prav lepo zahvaljuje. Ljudje na vasi so se zdej čisto izpremenili. Zelo prijazni so in če vidijo Lenko, se od daleč odkrivajo pred njo. Tudi opeko kupujejo zdej vsi od nas. Tega prej ni bilo. Ljubi Henrik! Moja dolžnost je, da ti sporočim, da je Bercetova Lota od predčetrnajšnjim spet doma. Stari Berce ima vodenico. Ni mogel odpotovati k njej, zato je pa ona prišla k njemu. Bila je na hrvaški meji pri neki sorodnici svoje matere. Kdo ji je pisal o očetu, ne vem. Zadnje čase smo večkrat govorili z Bercetom. Zme-rom mi je ponujal svojo hišo, da bi jo jaz

kupil zate. Toda ko je potem zbolel, ni šel več od doma. Tudi Lenka je bila večkrat tam, kar je zbolel. In ko je zdaj Lota prišla domov, je Lenka poslala vprašati, ali lahko še kaj pomaga. Pa je Lota sporočila, da se zahvaljuje za dobro voljo. Drugače ni nič novega.

Pozdrave!

Matija.«

Desetkrat, dvajsetkrat je Henrik prebral to pismo. Potem se je vrgel na posteljo in zaprl oči.

Ona je doma! Ona je spet doma!

Najprej je bilo vse tiho v njem, čisto tiho. Potem pa mu je začela kipeti kri v prsih. Nekakšna omotica se ga je polotila in po mračni, viharni sopari dolgočasnih, vročih dni se je dvignil v njem vihar, ki je šel skozi njegovo mlado dušo. Neprestano je mislil na njo in niti trudil se ni, da bi se bil teh misli otresel. Jasno jo je videl pred sabo, njeno postavo, njen obraz. Slišal je njen glas in čutil njen poljub na ustnicah.

Doma je, tako blizu njega! Doma je! Ona! Lota!

Kaj se je zgodilo z njim in v njem? Prijetna bojazen, ki mu jo je prinesla kratka novica, je odgnala od njega vso odpornost, vso zagrenjenost. Zdej je v novi, koprneči ljubezni zagledal pred sabo staro deželo, deželo, odkoder je bil zbežal in kamor ga je srce vsak dan iznova klicalo.

Čprav mu je razum veleval, naj se zadrži, ga je vendar premagala kri. Mlad je bil in boj, ki ga je boril sam s seboj, je bil prehud.

Še majhen dvom se ga je polotil, potem pa je že klečal pred svojim kovčgom, zmetal

knjige in pisma iz njega in poiskala majhno sliko.

Lotino sliko! Zdej so ga gledale njene sladke oči, zdej so se mu smehljale usta, in preden se je prav zavedel, je dvignil sliko, ki jo vse dolge mesece niti enkrat ni pogledal, k ustnicam in jo poljubljal s tisto srečno lakoto, s tistim obupanim pohlepom, kakor je nekoč poljubljal Loto v jesenski megli.

Njegova duša je jokala in vriskala hkrati, ljubezen je gorela, plamtela. Sobica mu je bila pretesna. Zbežal je iz nje, peljal se je iz mesta ven, dolge ure je hodil in se potem vrnil domov.

Prišla je noč, pa ni še našel miru. Tudi dvomi so spet prišli in boji z njimi. Hotel je biti pošten, pošten tudi sam s seboj. Spet je pomislil, kako je prelomila besedo, kako ga je pahnila v žalost in trpljenje, toda ni se več jezil nanjo, ni je več sovražil. Jezo in sovraštvo je pregnalo upanje, pometlo ju je stran kakor suho listje. Spomnil se je, kaj sta mu Matija in Lenka rekla v njeno opravičilo, pošteno je premislil, kako hudo je moralo biti tudi njej, ko ga je zapustila in šla stran. Saj ga je res ljubila, iz srca in duše, kakor more ženska ljubiti le enega samega moškega.

O, mora jo spet videti!

Ali naj gre domov? K njej? Samo tri ure, pa jo spet lahko vidi!

Tri ure! Da bi jo videl, vzela, da je ne bi več izpustil.

Izpreletelo ga je. Oblekel se je, rekel svoji gospodinjini nekaj besed in zbežal. Večerni vlak mora biti še na postaji. Da! Kupil si je listek. Glas mu je drgetal, ko je imenoval domačo postajo. Še prezgodaj je prišel. Hla-

javka, ki poudarja, da so stari četniki v teh hudih časih pripravljani žrtvovati svoje življenje v obrambi mej velike jugoslovenske domovine. Na občnem zboru je bilo sklenjeno, da se postavi spomenik četniškemu vojvodi Veli Tankosiću.

* **Voznina na vlakih se bo povišala.** Prometno ministrstvo namerava povišati tarifo za 15 do 20 odstotkov. Izdatki železnic so namreč narasli, kar je glavni razlog za povišanje.

* **Hrvatska banovina priporoča nakup premoga že za prihodnjo zimo.** Oblastva pravi, naj bi se skušali vsi prebivalci že zdaj oskrbeti s premogom, da ne bi bilo spet pomanjkanja, kakor je bilo letos ob hudi zimi. Po drugi strani pa bi se s tem razbremenili premogovniki, ki bi lahko počasi pokrili vso potrebo. Posebno priporočajo na Hrvatskem, naj bi ljudje rabili več lignita, ker bi s tem podprli domače pridobivanje lignita, obenem pa bi prihranili mnogo boljšega premoga, ki je potreben za industrijo.

* **Podražitev življenjskih potrebščin v Jugoslaviji v primeri z drugimi državami.** Poslednja številka statističnega lista Društva narodov objavlja podatke o podražitvi življenjskih potrebščin v posameznih državah po nastanku vojne. V primeri s prvo polovico leta 1939. je podražitev največja na Kitajskem, kjer je dosegla 126 odstotkov. V Rumuniji je dosegla 30 odstotkov, v Mandžukuu 25 odstotkov, v Jugoslaviji 26 odstotkov, v Angliji in Estoniji 14 odstotkov, v Palestini 15 odstotkov, na Japonskem 16 odstotkov, na Švedskem 10 odstotkov, v Belgiji in Norveškem 8 odstotkov, v Argentini, Švici in Peru 6 odstotkov, v Grčiji in Madžarski 4 odstotke, v Kanadi 2 odstotka in v Zedinjenih državah 1 odstotek.

* **Cene mesa in krabu v posameznih mestih v državi.** Po uradnih podatkih je svinjsko meso najcenejše v Mariboru, najdražje pa v Zagrebu. Prvovrstno govedino prodajajo v Beogradu po 16, v Banji Luki, Celju in Novem Sadu po 12, v Osijeku in Somboru po 14, na Sušaku po 16, v Zagrebu pa po 12 do 18 din kg. Svinjsko meso je v Mariboru po 10, v Banji Luki, Somboru in Petrovgradu po 12, v Novem Sadu, Osijeku, na Sušaku in v Sarajevu po 14, v Ljubljani od 16 navzgor, v Zagrebu pa po 18 do 22 din kg. Mast prodajajo v Petrovgradu po 16, v Osijeku po 16 do 18, v Sarajevu po 18 do 19, v Somboru po 18, v Beogradu po 20 do 22, v

Banji Luki in Celju po 20, v Zagrebu po 20 do 22, v Ljubljani pa po 21 do 22 din kg. Teletina s privago je v Celju in Mariboru po 12, v Banji Luki in Osijeku po 14, v Ljubljani in Zagrebu po 16, v Somboru in na Sušaku po 18 in v Sarajevu po 20. Beli kruh je v Petrovgradu po 3, v Novem Sadu in Osijeku po 3.25, v Beogradu po 3.50 do 4, v Banji Luki po 4.50, v Celju, Sarajevu in Mariboru po 4.75, na Sušaku po 4.50, v Zagrebu po 4.25 in v Ljubljani po 4.80 din kg.

* **Rudarska stavka v Libojah.** Te dni so začeli v keramični tvornici v Libojah pri Grižah stavkati delavci. Zahtevali so povišanje urne mezde za en dinar. Stavka okrog 500 delavcev. Njih zahteva je upravičena.

* **Splavar je utonil.** Nedavno so vozili Jakob Tominšek, Matija Remšak in Jože Slapnik, vsi iz Šmartnega ob Dreti splav po Savi. Blizu Blance pri Stari Gradiški je privozil po Savi vlačilec. Nenadno je zadni del splava zaradi zelo narasle Save treščil v vlačilec, ki je odtrgal zadni del splava. Remšak in Slapnik sta padla v vodo. Remšak je kmalu izginil v valovih Save in utonil. Slapniku se je posrečilo, da si je rešil življenje. Savinjskemu splavarju bodi ohranjen blag spomin!

* **Električni tok je usmrtil ključavničarskega vajenca.** V Ježekovi livarni na Meljski cesti v Mariboru se je pripetila huda nesreča. 15letni ključavničarski učenec Ivan Pezdirc iz Hotinje vasi, ki si je prinašal kosilo s seboj, je po zaužitju jedi hotel prebiti čas do 13. ure s tem, da si je ogledoval v delavnicah razne stroje. Tako je pri nekem stroju prijel za električno žico. Nesrečni Pezdirc je v trenutku omahnil in se zgrudil na tla, kjer je obležal negiben. Bil je pri priči mrtev.

* **Opeka se je zvrnila nanj.** 34-letni delavec Martin Zvir iz Dolne Lendave, zaposlen v opekarni na Črnučah, je postal te dni žrtev hude nesreče. Nanj se je namreč zvrnil kup naložene opeke in ga hudo poškodoval. Zvira so reševalci prepeljali v bolnišnico v Ljubljani.

* **Smrtna nesreča letalca.** Pred leti je šel v Jugoslavijo 24letni Kamenšek Severin iz Ročinja v Julijski krajini. Ker ni mogel dobiti zaposlitve, se je posvetil letalstvu in stopil v vojaško službo. Kmalu se je razvil v odličnega letalca in dosegel čin podoficirja. Postal je znan po svojih drznih poletih. Kaže, da ga je prav njegov samozavestni po-

gum zapeljal in pahnil v prezgodni grob. Te dni je dobila njegova mati v Ročinju brozjavno obvestilo, da se je njen sin pri letalskih vajah smrtno ponesrečil. Blag mu spomin!

* **Na smrt bolan se je smrtno ponesrečil.** V Leviču pri Laporju je živel 47letni posestnik Franc Stupan, ki je bil jetičen in bil bil po mnenju zdravnika živel komaj še mesec dni. Te dni je Stupan poklical k sebi svojega soseda Franca Robarja ter mu ponudil naprodaj svojo puško, češ da je zdaj tako ne potrebuje, potrebuje pa denar za zdravila. S težavo se je privlekel iz postelje do omarice, da bi Robarju pokazal puško. Ko pa je potegnil puško iz omarice, se je zataknil petelin na puški v žebelj, ki je bil zabiti v omaro. Stupan je naglo potegnil, pri tem pa se je orožje sprožilo in je strel razbil Stupanu celo desno polovico obraza. Ponesrečenca so položili v posteljo, kjer je čez nekaj ur umrl.

* **Smrtna nesreča na ljubljanski glavni postaji.** Na glavni postaji v Ljubljani se je pripetila nedavno ponoči huda nesreča. 36letni premikavec Josip Petrovič je bil usodno noč zaposlen pri premikanju vlaka, pa se mu je zataknila noga med tračnice. V istem trenutku ga je že podrl vagon. Padel je sicer izven tračnic, z nogami pa je obležal na tirih. Kolo mu je odrezalo obe nogi pod kolenom. Nesrečo so takoj opazili tovariši, ki so nesrečnega potegnili izpod vagona in ga odnesli na postajo odkoder so telefonirali po reševalni avto. Reševalci so že po nekaj minutah Petroviča odpeljali v splošno bolnišnico, kjer pa je že pol ure nato umrl.

* **Tragična smrt priljubljenega rudarja.** Pred dobrim poldrugim letom se je smrtno ponesrečila še ne osemnajst let stara Marija Romihova, ki je padla s kolesa in se ubila. Ista usoda je zdaj na istem kolesu dohitela 45 let starega Marijinega očeta rudniškega delavca Franja Romiha iz Toolice pri Zagorju na znanem klancu pod Učakom pri Trojanišnici, v eniatzade rdgov umlhw bfskp nah. Mož je pripeljan v ljubljansko bolnišnico kmalu umrl. Pokojni Romih je služil pri Trboveljski premogokopni družbi 27 let. Zapušča onemoglo ženo in dve nedoletni hčerki. S hudo prizadeto osirotelo družinico sočustvuje vse prebivalstvo.

* **Pod vlak je skočil.** Na litijski postaji je te dni skočil pod vlak, ki se je pravkar začel premikati, 20letni Silvo Jančar. V trenutku obupnega koraka je še odvrget neko pismo.

dni nočni zrak mu je mrazil čelo. Razburjen je hodil po peronu in notem iznenada obstal. Ali se ne bo osmešil?

Kaj bodo rekli, če pride zdaj, pozno ponoči, domov? Tja kamor nikoli več ni mislil priti. Res, tudi ona je prišla domov, nazaj. Toda poklical to je na smrt bolni oče. In kaj bi rekla? Sestre ni marala videti. In njega?

Če ga bo spet zavrnila ali pa pobegnila iznova od doma? Ali se ni prenaglil? Ali ni bolje da vse še dobro oremisli?

Tako je bil zdajci spet sredi svojih dvomov.

»Vstopite, gospod!«

»Hvala — hvala, ne bom se peljal.«

Zvižg vlak se je premaknil in se odpeljal v noč, proti njegovemu domu, a brez njega.

Počasi je stopal Henrik po razsvetljenih cestah proti svojemu stanovanju. Povsod je gledal same vesele, smejoče se ljudi. Nihče izmed njih se ni zmenil zanj. Nekakšno zaničevanje samega sebe se je hotelo zbuditi v njem, toda ostal je samo občutek nemoči.

V svoji sobici je Henrik dolgo premišljal. Že davno je odbila ura polnoči. Na mir ni smel niti misliti. Potem se je spomnil, da bi bilo dobro pisati Loti. Začel je pisati, pismo za pismom. Toda vsako je raztrgal. Nobeno mu ni bilo všeč, naposled, okoli četrte ure zjutraj, pa se mu je zdelo, da je našel prave besede, ki jih je zapisal.

Vse svoje srce ji je odkril v tem pismu. Pisal ji je o vseh svojih težavah, o vsem svojem trpljenju. Hotel je razpršiti njene pomisleke. Saj njen brat za dejanje ni bil odgovoren, ona Lota, je pa tudi nedolžna. In če se hoče odkupiti za bratov greh, se lahko

odkupi samo na ta način, da osreči njega. Tudi razmerje njegovih ljudi do nje se je čisto izpremenilo, ker so vsi uvideli, kako dobra je. In tako je napisal na koncu:

»Nočem biti nestrpen, — časa ti bom dal in te prišel iskat šele takrat, ko boš sama hotela. Nekaj te pa prosim, Lota: še zmerom imaš moj prstan. Natakni si ga na prst, ko boš to pismo prebrala. Bodi spet — moja nevesta!«

Zvezde so se lesketale na nebu, ceste so bile čisto prazne. Tedaj je šel Bukovnikov Henrik spet na postajo. Še enkrat je prebral naslov, ki je nosil njemu najdražje ime, in zagnal pismo v nabiralnik. Ob devetih dopoldne ga bo že imela. Čez štiri ure!

Minila je dolga noč. Neprespan in žarečih lic je Henrik sedel zgodaj zjutraj ob oknu svoje sobice in gledal za pismo. Naposled je prišel, — krenil je proti njegovim vratom. Henrik je stopil iz sobe v vežo in se nasmil ob vrata. Zdaj!

»Pismo za gospoda Bukovnika!«

V sobici si ga je ogledal. Kaj je bilo v njem?

Oprtiel se je stola. Tam je odprl pismo. Zlat prstan je padel iz njega in se zakotalil zvenketajoč po tleh. In v odlomkih je bral:

»Krivo me sodite — — V dušo mi ne morete videti — — Ne veste vsega — — Ne morem vas goljufati — — Ne pridite sem!« — —

Ko je gospodinja stopila v sobo, je našla svojega najemnika nezavestnega na tleh. Njegova izčrpanost in razburjenje sta bila prevelika, razočaranje preveč okrutno.

★

Leto dni je minilo. Janez je sedel pri Henrikovi v sobici. Zdaj je bil v civilni obleki. Danes so ga pustili od vojakov.

Zamišljeno je strmel predse.

»Zdaj me pa prav nič ne veseli, da so me izpustili in da pojdem domov.«

»Le počakaj, — saj se boš še veselil! Ko boš sedel na vlak in ko boš od daleč zagledal domačo vas.«

»Toda Lenka, Henrik, naša Lenka! Svoj živ dan ne bo pozabila, da ne prideš na najino ženitev, in jaz, tudi ne.«

Henrik je nekaj časa molčal. Potem je rekel:

»Glej, Janez, ni mogoče! Če nje ne bi bilo več tam ali pa vsaj ne bi bila tako blizu, bi že prišel. Toda tako je nemogoče.«

»Torej sploh nikoli več ne misliš priti domov?«

»Ne verjamem! Kvečjemu kdaj pozneje. Toda vidva me morata obiskati, kadar bosta utegnila.«

Spet sta nekaj časa sedela in molčala.

»Lahko mi verjameš, da mi je hudo, Janez. Po tako dolge mčasu bi res rad videl Lenko, zlasti na njen poročni dan. Moja edina sestra je!«

Janez je v zadregi vzdihoval. Potem je rekel:

»Stari Berce tudi ne bo več dolgo. Raka na jetrih ima. Matija mi je pisal. No, ko bo pokopan, pojde tudi Lota iz vasi. Takrat se boš lahko vrnil.«

»Da, takrat pridem spet domov.«

Pri odhodu je Janez jokal.

»Henrik, bog ti plačaj za vse! Ampak srečna bi bila midva šele, če bi vendar prišel na najino poroko.«

Vlak se je zaradi tega ustavil, a bilo je že prepozno. Kolesje je nesrečnika prerezalo na dvoje. V tem je neko dekle, s katerim je bil Jančar pred odhodom vlaka govoril, planilo iz vlaka. Videč strašni prizor je zahtelo in začelo zatrjevati, da ni krivo Jančarjeve smrti. Vsa objokana je hitela čez most domov. Silvo je bil zadnje čase brezposeln, kar ga je močno potrl. Nedavno je vložil prošnjo za sprejem v letalsko šolo v Novem Sadu, pa ni bil sprejet. Ker ni imel upanja, da bi si v doglednem času ustvaril lastno ognjišče, je obupal.

* **Mlada zaljubljenca sta šla v Krko.** Nedavno sta izginila 21-letni Muster Stanko iz Vrhovske vasi in Nagyjeva Marija iz Bušeče vasi pri Cerkljah na Dolenjskem. Prvi je to ugotovil oče pogrešanke Karel Nagy, ki zjutraj ni mogel najti svoje puške. Ko je vprašal ženo, ali je morda ona kam dala orožje, je ta odgovorila, da ga je najbrže kam spravila Marija. Šla je v Marijino sobo iskat hčer, a Marije ni bilo nikjer. Na mizi pa je našla nekaj pisem, v katerih prosi Marija, naj ji domači ne zamerijo, da gre s Stankom v smrt. V pismu pravi, da se bosta ustrelila in da ju bodo našli na pokopališču. Starši so v strahu takoj stekli na pokopališče, kjer pa ju niso našli. Šele naslednjega dne so dobili pri hiši Ravnikarja Janeza v Bušeči vasi puško, v kateri cevi je bil listek, češ da se ne bosta ustrelila in da pojdeta rajši v Krko. Res so našli pri cekljanskem mostu na površnik in čepico Mustra Stanka in plašč Nagyjeve Marije. Kljub večdnevni iskanju v Krki pa se doslej še ni posrečilo najti trupli, posebno ker je zdaj Krka zaradi zadnjega deževja močno narasla. Kaj je pognalo mlada zaljubljenca, ki sta se poznala šele kratek čas, v obup, je skrivnost, ki sta jo odnesla s seboj v grob. Morda jima je bila ločitev pretežka, kajti Muster bi moral iti služiti kadrovski rok.

* **Otroci so zažgali.** Kovačeva mati v Smečniku je poslala otroke po vžigalice v bližino trgovino. Otroci so vžigalice kupili, med potjo pa so se ustavili ob Mežnarjevem hlevu, kjer so bile zložene suhe butare in se začeli igrati z vžigalicami. Štiriletna Kovačeva hčerka je prižgala vžigalico in jo odvrгла gorečo naravnost med butare, ker jo je spekla. Otroci so se prestrašeni razbežali, kajti kmalu je iz skladovnice švignil plamen. Na nesrečo je potegnil tedaj veter in čez nekaj trenutkov se je ogenj razširil na vse gospo-

»Le ne jokaj, Janez! En gost pri poroki več ali manj je vseeno. Vesel bodi, da te Lenka mara. Vse lepo pozdravi in srečno potuj!«

Nekaj tednov nato je nekdo potrkal na Henrikova vrata. Ženski koraki so se začuli. »Henrik!«

»Lenka! Ti, ti si prišla!«

Sestra mu je padla okoli vratu in ga poljubila.

»Lenka, kako da si danes prišla? Saj se vendar jutri možiš?«

»Prav zato sem prišla, ker hočem, da boš tudi ti poleg. Moraš biti! Brez tebe sploh v cerkev ne grem. Nimam očeta, ne matere, ne sestre, samo brata, in ta — ta ne mara z menoj niti v cerkev.«

»Lenka, saj veš, da ne morem.«

»Lahko storiš to in tudi moraš. V zaprtem vozu se bomo peljali v cerkev in v zaprtem vozu iz nje. — ona te ne bo videla in po poroki lahko takoj izgineš.«

»Toda, Lenka, kako da si prišla danes?«

Dopoldne sem bila v župnišču, zdaj sem pa tu.«

»Pa doma nič ne pripravljate?«

»O pripravljamo. Toda vem, da te moram priti iskat v zadnjem trenutku. Drugače bi se mi spet premislil. Zda moraš z mano!« Videl je zdravo odločno dekle in oči so se mu kar zaiskrile.

»Lenka, zala nevesta si! In pogumna tudi, to ti moram reči. Lenka, vesel sem te. — ponosen sem nate! S tabo pojdem domov!«

Z večernim vlakom sta se pripeljala domov. Med potjo skoraj nista med seboj go-

barsko poslopje. Ogenj je začel ogražati tudi bližno hišo. Gasilci so z motorno brizgalno komaj rešili hišo, medtem ko je gospodarsko poslopje pogorelo do tal. Oškodovanec Janez Zajc, po domače Mežnar, je komaj za malenkost zavarovan.

* **Žganje je terjalo smrtno žrtev.** 39letni kočar Jože Plankar iz Veniš, oče petih otrok, je prinesel te dni v Puntarjev mlin na Topoli nad Veliko vasjo vrečo žita in poprosil, naj mu ga mlinar takoj zmelje. Ko je čakal, da bo opravljeno, je prišel v mlin cigan Brajdič, ki ima v bližini svojo hišico, in je Plankarja povabil s seboj. Malo pozneje je prišel k Brajdiču še 31letni posestnik Jože Tomažin iz Trnovega, ki se je vračal od svojega očeta, pri katerem je bil pomagal kuhati žganje. V vreči je imel s seboj pet zelenk pijače, ki so jih začeli marljivo prazniti. Zato ni čudno, da se je kmalu začel pretepet. Ko je Tomažin opazil, da mu je nekdo prerezal vrečo očitno z namenom, da mu ukrade steklenico žganja, je ves togoten zahteval denar za žganje in odškodnino za vrečo. Brez prave podlage je dejanja osumil Plankarja. Pohitel je v gozd, skril vrečo in se vrnil k mlinu. Poiskal je sekuro in skočil za Plankarjem, ki se je spustil v beg. Nekaj korakov pred cesto pa je Tomažin Plankarja dohitel in ga s sekuro udaril po glavi. Plankar se je takoj zgrudil. Nato je Tomažin še nekajkrat z ostrino sekire udaril po glavi in po ramah. Ljudje, ki so bili priče krvavega razbojništva, so od daleč rotili podivjanca, naj neha. Ko so prišli do Plankarja, mu je srce še bilo, a že v nekaj trenutkih je izdihnil. Pokoini Plankar je bil siromašen delavec, ki je z družino živel v bajti svoje matere. Z ženo sta imela pet otrok. Ljudska govorica mnogo svojega zanimanja posveča ciganu Brajdiču in njegovi ženi, o katerih sumi, da sta pri zločinu igrala pomembno vlogo. Pravijo, da je ciganka rekla Tomažinu, da je Plankar prerezal vrečo. Kakor izpovedujejo nekatere priče, pa je prerezala vrečo sama ciganka.

* **Vlomilci v Slovenskih goricah.** V Obradu pri Sv. Trojici v Slov. goricah so vdrl v lomilci skozi okno v hišo posestnika Franca Poliča in so mu odnesli obleke in raznih dragocenosti v vrednosti 5000 din. Orožniki so vlomilce izsledili. Bila sta to Konrad Žižek in Rudolf Škerbal, oba iz občine Sv. Bolfenka v Slov. goricah.

vorila. Časih ga je prišla Lenka tiho za roko. Slonel je v kotu in gledal ven, v temo, kjer je tu in tam švignila mimo kakšna luč.

»Ali se ti zdi to tako huda žrtev, Henrik?«

Prijateljsko jo je pogledal.

»Žrtev je, toda vredna si je, Lenka!«

Trdo ga je prišla za roko.

»Henrik, ne boš mi verjel, kako sem trpela, ker si mi ti pomagat do sreče, pa sem bila jaz prej tako grda s teboj.«

»Pusti to, Lenka! Brez tebe bi se bilo isto zgodilo. Konec bi bil enak. In to so zdaj stare zgodbe, ki so že za mano.«

»Na postaji je čakal stari oskrbnik. Ko je zagledal Henrika, se mu je zgodilo nekaj, kar se mu še živ dan ni primerilo. Pipa mu je padla iz ust. Prvič v življenju je zavriskal. »To je pa lepo. Pozdravljen bodi!«

To je bil ves njegov pozdravni nagovor. In Henriku je kar zaigralo srce, ko je dobremu orjaku stisnil roko.

Potem so se odpeljali domov. Hudo razburjenje se je polotilo Henrika, in vendar mu je bilo prijetno pri srcu, da se je odločil za to pot. Vse njegove bolečine je prekril nekakšen občutek veselja, ki ga čuti tudi največji siromak, kadar gre domov.

Zdaj so bili že iz gozda. V dolini so se zasvetile luči

Dom!

Z zaprtimi očmi se je peljal Henrik mimo Bercetove hiše in na svoje dvorišče. Tam je skočil naglo z voza in stopil v hišo.

»Henrik je prišel! Henrik!«

Janez je vzkliknil. Padel je prijatelju okoli vratu in je bil od veselja ves zmeden.

In še nekdo je tiho pristopil: Matija. Henrik mu je dal roko in mu hotel nekaj reči.

* **Zlatino so odnesli.** Z Vrhniko poročajo, da je bilo tam nedavno ponoči vlomljeno v trgovino Stržinarjeve Ane. Vlomilci so ji odnesli tri zlate uhane za narodno nošo, zlato ovratno verižico z zlatim obeskom, dva zlata poročna prstana, zlat prstan s plavim kamnom, dve zlati uri in 4200 dinarjev v gotovini. Skupna škoda znaša nad 7000 dinarjev.

* **Jože Preklet pobegnil iz zaporov.** Iz zaporov kamniškega okrajnega sodišča je te dni pobegnil 38letni vlačugar Jože Preklet, doma iz Stranj pri Kamniku, ki je v kamniškem kotu znan po imenu »avstrijski Jože«. Možak je srednje postave, podolgovatega obraza, suh in temne polti. Preklet je nevaren in nasilen človek.

* **Vrhnika vabi.** Na kvatarno nedeljo 19. t. m. pohitite vsi na Vrhniko po odpustke, ker bo vsakoletno tradicionalno žegnanje pri Sv. Trojici. Popoldne ob 15 pa pridite na sokolsko tombolo, ki bo edinstvena, kakršne še ni doživela Notranjska. Razdeljenih bo nešteto dobitkov v vrednosti 60.000 din. Tombola bo obsegala 15 glavnih dobitkov, med katerimi bo na primer osma tombola desetdnevno bivanje v slovitom zdravilišču Slatini Radencih. Po tomboli bo veselica v Sokolskem domu in tradicionalna zabava po vseh gostilniških lokalih Ugodne železniške zveze. Večerni vlaki. (—)

* **Rekruti, rezervisti in njih starši, pozor!** Z nestrokovnjaško izvršeno prošnjo sta izgubljena čas in denar. Zato ne nasedajte vsakomur s tako važno zadevo. Obrnite se le na koncesionirano in strokovno preizkušeno pisarno kapetana Franca Pera (Ljubljana, Maistrova ulica 14), ki vam pove, ali je prošnja sploh izvedljiva ali ne. Če je izvedljiva, vam za malenkostni znesek vloži prošnjo in uredi zadevo. Ne zamujajte časa in hitite z zadevo! Za odgovor priložite znamko za 6 dinarjev.

NAJBOLJŠE SREDSTVO

Neža: Kako moreš oglaševati v časopisu, da prodajaš avtomobil, ko ga vendar nimaš?«
Urša: »Je že res, toda na ta način se edino lahko seznanim z boljšimi gospodi.«

SLABA TOLAŽBA

Vera: »Zmerom te bom ljubila in pomagala ti bom prenašati tvoje skrbi.«

Branko: »Saj nimam nikakih skrbi.«

Vera: »Pa jih boš imel potem, ko bova poročena...«

Toda ustnice so mu drgetale in ni mogel izdavi besedice iz sebe. Dolgo sta se molče gledala.

Malo nato je sedel Henrik sredi izbe. Vse je bilo kakor zmerom: peč je bila topla, velika petrolejka je gorela, zunaj pa je divjal jesenski vihar.

In okoli njega so stali dobri ljudje z žarečimi obrazi.

Tedaj se je Henriku le zazdelo, da je sedaj res doma.

Potem so sedeli vsi okoli velike mize in se pogovarjali. Izenada ga je prišlo, da je rekel:

»Vesel sem, da sem pri vas.«

Kako so bili vsi srečni teh njegovih besed!

»Pa ostani nekaj dni tu, Henrik.«

»Ne, Lenka! Po poroki se odpeljem. Saj veš, zakaj.«

»Niti polja in opekarne ne misliš pogledati?«

»Ne, Matija, — le v hlev in na skedenj poidem jutri zjutraj, če že hočeš!«

Še pozno v noč so sedeli v izbi.

Tam onstran ceste pa se je bolnik dvignil, ko se je pripeljal mimo Henrikov voz.

»On je, Lota, on!«

Dekle ni odgovorilo.

»Stopi k oknu, Lota. Poglej, ali je on!«

»Ne, oče! Ne poidem k oknu!«

Bolnik je zastokal in omahnil nazaj v blazino.

»Moram, moram z njim govoriti, — ne strpim več, ooooh.« —

Bolečine so ga napadle. Dekle se je sklonilo. Svetilka je ožarjala njen obraz. Tako bled je bil, tako prozoren, kakor bi bila tudi ta strežnica hudo bolna. (Dalje)

Utdbe od starih do zdajšnjih časov

Kadar se je v starih časih govorilo o utrdbah, so ljudje najprej mislili na visoke in debele zidove, na gradove, postavljene na skalnatih grebenih in podobno. Pozneje so gradovi in zidovi izgubili že del pomena, vendar so trdnjave z močnim zidovjem še zmerom mnogo pomenile. Od svetovne vojne dalje pa imamo ob besedi utrdba v mislih vse kaj drugega: moderne utrdbe iz betona globoko v tleh in odlično zakrite pred vidljivostjo z zemlje in iz zraka, pred njimi in ob njih pa razpostavljene vse mogoče vrste ovir. Med temi ovirami so betonski zobje in v zemljo zabite traverze kot ovire proti tankom. Važne so tudi žične ovire od španskih jezdecev pa do preprostih žičnih zank, skritih v travi in med grmovjem, kjer zahrbtno preže na napadalca. Žične ovire, ki jih je mogoče postaviti hitro, so v pretekli svetovni vojni zapirale vsa bojišča v Franciji, Rusiji, Palestini, Rumuniji, Srbiji in v Alpah. Pred temi ovirami so izkrvavali stotisoči. Za žičnimi ovirami, ki so bile prva straža utrdb, so stale vrste strelskih jarkov z betonskimi gnezdi za strojne puške in metalce min, z zaklonišči za pehoto in tako naprej.

Do današnjih dni se je ohranilo največje utrdbeno delo, ki je skozi tisočletja kljubovalo zobu časa: kitajski zid, o katerem se da z gotovostjo reči, da je najstarejša utrdba na svetu. O Kitajski vemo, da je že nekaj pred Kristusom uvedla splošno vojaško dolžnost in je v zvezi s tem smotno razdelila svojo državo. Postavila pa je tudi največje gradbeno delo vseh časov, 2500 km dolgi, 16 metrov visoki in povprečno 7 metrov debeli zid, ki naj bi Kitajce varoval pred vpadi divjih narodov s severa. V presledkih se nad zidom dvigajo za dve nadstropji visoki stolpi. Prav tako so v presledkih napravljena tudi vrata. Kitajski zid je v polni meri izpopolnjen namen, zaradi katerega je bil zgrajen. Prihranil je Kitajski uničenje, ki ji je grozilo od azijskih pastirskih (nomadskih) plemen. Lahko se reče tudi, da se je zaradi kitajskega zidu ob preseljevanju narodov zgodilo marsikaj drugega, kakor pa bi se, če bi kitajskega zidu ne

bilo. Šele okrog leta 1700 po Kristusu je kitajski zid izgubil svoj pomen in začel počasi razpadati, ker ga niso več popravljali.

V Mezopotamiji so našli risbe asirskih utrdb, ki so stare okrog 4000 let. Te utrdbe zelo spominjajo na srednjeveške obrambne naprave v Evropi. Če jih gledamo od sovražnikove strani, sestajajo iz treh nasipov, ki se dvigajo drug nad drugim in segajo prav do notranjosti utrjenega naselja. Zunanji nasip, ki je najnižji, sestoji iz zemskih okopov, sredni in zadni pa sta zgrajena iz opeke na strmih skalnatih grebenih. Okopi so ojačeni s stolpi.

Nekaj posebnega so bile obrambne naprave Rimljanov za časa rimskega vojskovodje in državnika Julija Cezarja. Bil je to tabor rimskih legij. Tabor rimskih legij je obdajal najprej tri metre globok in polčetrty meter širok jarek, na katerega notranji strani je bil prav toliko širok in visok nasip iz prsti. Ako je grozila nevarnost in ako so se legije utaborile za dalje časa, so za nasipom zgradili še posebno ograjo v višini človeka. V tabor so držali štirje vhodi, ki so se zapirali z močnimi, okovanimi lesenimi vrati, pred katerimi so bile navadno še posebne utrdbe. Ako so legije v taboru prezimovale, so zgradili še podzemsko zaklonišča, postavili stolpe in utrdili obrambne jarke s skalami. V galski vojni je šel Cezar še dalje: pred taborom je postavil posebne ovire, zgradil majhne, toda močne utrdbe, ki so sestavljale predstražno črto, zavaroval prehode rek in potokov s posebnimi obrambnimi napravami in prav tako zaščitil ceste, po katerih so dovažali legijam hrano in orožje. Bizantinski vojskovodje so pozneje posneli Cezarjev utrjeni tabor in ga še naprej izpopolnili.

Ko so v šestem stoletju po Kristusu prišli na Balkan Bolgari, so približno na sredini kraja, katerega so posedli, zgradili velikansko utrjeno taborišče kvadratne oblike, na katerega sredini je stal mogočen skalnat grad, ki je bil na vsaki strani v dolžini nad 6 kilometrov zavarovan z nasipi in jarki. To že ni bilo več vojaško taborišče, temveč

zavetišče za ves rod z ženami in otroki vred.

V Sredni Evropi so za časa viteštva nastali številni utrjeni gradovi, po večini zgrajeni na skoro nedostopnih skalnatih gričih in hribih. V takšnih gradovih iz debelih zidov, zavarovanih z jarki in dvigalnimi mostiči, so bili ljudje skoro povsem varni pred sovražnikom, saj takrat še niso poznali topov. Ko so se razvila mesta, so začeli misliti tudi na njih obrambo. Okrog l. 1350 so obrambne naprave okoli mest dosegle svoj višek: zidovi okrog mest so bili tedaj visoki že do 10 metrov in široki do tri metre. V presledkih so se dvigali iznad njih do 20 metrov visoki obrambni stolpi. Pred zidom so bili izkopani jarki, v katere so mogli po potrebi spustiti vodo. Mnoga mesta so imela celo dvojen zid in dvojno vrsto obrambnih stolpov. Na zidovih in obrambnih nasipih so bili zgrajeni nadzidki, s katerih so mogli branilci polivati sovražnika, ki se je upal preblizu, z vročo vodo ali s smolo, all pa so ga obmetavali s kamenjem. Zanimivo je, da je na Gornjem Avstrijskem mestecu Freistadt, ki ima še iz srednjega veka ohranjen tak obramben zid.

Iznajdba smodnika je seveda čisto spremenila način vojskovanja. Težkim topovom tudi ti veliki zidovi niso mogli dolgo kljubovati, zlasti ne, če so jih topovi obstreljevali s težkimi kamenitimi krogli. Nekaj časa so poskušali s tem, da so zidove obdajali s obrambnimi nasipi iz prsti, a tudi to ni dosti pomagalo.

Češki husiti so imeli podoben način obrambnih utrdb kakor germanski Cimbri in Tevtoni. Za varstvo žen in otrok so gradili taborišča, ki so jih okoli in okoli zavarovali z vozovi, ki so bili zvezani med seboj. V skrajnem primeru so se utegnile za tem zidom iz vozov ženske braniti toliko časa, dokler ni prispela pomoč moških. Pred vrsto teh voz so seveda izkopali globoke jarke. Husiti so takšne obrambne črte iz voz uporabljali tudi na pohodih, da so jih varovali pred presenečenji. Ob vozovih je bila pravljen konjenica, ki je lahko hitro posegla v boj, če je bilo treba.

Slično so delali tudi Rusi okrog leta 1690. Na čelu njih velikanske vojske je šla prva straža, v kateri je bilo več polkov. Glavne sile pa so se pomikale v koloni, ki je bila široka en kilometer in dolga šest kilometrov. Ob bokih te pehote so šle dolge kolone

Prosto po Scottu:

CRNI BRATJE

KRIMINALNI ROMAN

20

»V tem trenutku sem res v vaši oblasti. Toda premislite vendar, kako nič vam ne more koristiti tale majhna pustolovščina.

Caldwell je prikimal. »Tako. Še prej pa bi imel rad vašega.«

Merrivale je požrl kletvico, ki mu je hotela uteči izza zob, ter je oddal svoj browning.

»Oddajte še vse druge reči, ki jih imate s seboj,« je terjal Caldwell.

»Kaj mislite s tem?«

»Storite, kar sem rekel!« je zagrozil Caldwell. »Izpraznite žepo!«

Merrivale je obledel in kriknil, toda je takoj utihnil, ko je Caldwell spet dvignil orožje.

»Slecite suknjič in ga položite čez stol!«

Z nezaupnim pogledom ga je Merrivale ubogal in sčel suknjič. Caldwell je potegnil kos oblčila k sebi in ga preiskal z levico. Njegovo prvo odkritje je bilo pismo z naslovom in žigosano znamko. Takoj nato je nalezl še na eno pismo, ki je bilo že odprto. Z zanimanjem si je Caldwell ogledoval naslov. Našel je še tretje pismo, ki je tudi bilo pripelo s pošto. Imelo je enak naslov.

»Torej Friderik Merrivale se pišete vi,« je rekel Caldwell.

Možak je zasikal neko špansko kletvico, a se je takoj obvladal in rekel mirneje: »Morda se še ne zavedate, da boste morali to svojo ugotovitev v teku nekaj minut ali celo sekund plačati z življenjem.«

»Recimo rajši minut, gospod Merrivale,« se je smehljaj Caldwell. »Kaj pa je tole?« Caldwell je privlekel na svetlo neko črno knjigo, o kateri je po natančnejšem pregledu ugotovil, da je celotni pravilnik združenja črnih bratov.

V knjigi je našel tudi šifrirano brzojavko, zraven nje pa na drugem papirju že prevedeno besedilo.

Caldwellu se je skoro srce ustavilo, ko je to odkril. Brzojavka ni bila nič drugega kakor obvestilo, ki ga je neki Howard poslal iz San Francisca in ki pravi, da se je nenadno živahno delovanje tajne službe izkazalo za prav nič nevarno. Tajna služba da ni ničesar dognala, zaradi česar, da Merrivale spet lahko mirno spi. Tajni službi da se tudi ni posrečilo dobiti dovolj dokazov proti obema aretirancema.

Caldwell je držal v roki, kar je iskal že dolga leta, kar si je bil nadel za življenjsko nalogo, to je ime kolovodje Družbe črnih bratov in nesporen dokaz njegove krivde.

Videl je, kako so ga Merrivaleove oči zasledovale mrzlo in grozeče. Njegova roka je trdneje prišla za revolver, ko se je ozrl okoli sebe. Garrish se je obupno boril z vezilom, s katerim ga je bil Caldwell oropal svobode. Caldwell se je smehljaj. Ugibal je, kako bi vsaj enega izmed teh papirjev spravil iz te hiše. Vsaj eden izmed teh papirjev bo pred sodniki zadosten dokaz za Merrivaleovo kriv-

do.

Pogledal je proti oknu, nato pa proti cigaretni dozi, ki je odprta še zmerom ležala na mizi. Ali naj brzojavko in prevod prilepi v dozo ter dozo vrže skozi okno? Tam jo bo našla policija...

Njegove oči so se srečale z Merrivaleovimi. Takoj je Caldwell začutil, da je Merrivale spoznal njegove naklepe.

»Dragi prijatelj,« je rekel Merrivale ledeno mrzlo, »ko boste to hišo zapustili, jo boste brez teh papirjev. Razen tega boste iz te hiše prišli v takem stanju, v kakršnem vas zemске reči ne bodo več zanimale.«

Caldwell ni takoj odgovoril. Gledal je oklevaje zdaj Merrivalea zdaj Garrisha. Kako dolgo bodo še kljubovala vezila iz razcepljenih rjuh silnim naporom orjaka? Bil je prav na tem, da si prizna, da to ne more več dolgo trajati, ko je nekdo nenadno močno udaril na vrata.

V naglici je Caldwell ugotovil sam pri sebi, da ne bo mogel prisiliti Merrivalea, da bi neznanec pri vratih odgovoril tako, kakor bi od njega zahteval. Hitro je pritisnil revolver na Merrivaleova prsa.

»Niti glas!«

Nastal je molk. Spet je sledil udarec s pestjo na vrata.

»Friderik, kaj se je zgodilo?«

Ko ni bilo odgovora, je neznanec zaklical glasneje. »Friderik!«

Klub grozečemu revolverju je Merrivale veselo olajšan mežikal Caldwellu.

»Zdaj ste izgubljeni, dragi prijatelj! Ali veste, kdo je zunaj?«

Caldwell je zaslutil, da je to eden izmed tovarišev, ki se je vrnil s poti.

močnih voz, ob njihovi notrani strani pa konjenica in topništvo. V primeru napada z boka je začelo najprej streljati topništvo, konjenica pa se je pod varstvom voz lahko hitro razvila za borbo in udarila v protinapad, ko je bil čas za to.

Utrdbe v današnjem modernem smislu pa sta prva zgradila francoski maršal Vauban in holandski inženjer Coehoorn med leti 1660. in 1700. Vauban je znal vse svoje utrdbe izvrstno prilagoditi zemljišču. Kot najslavnejši vojni graditelj in glavni nadzornik vseh francoskih trdnjav in utrdb je zgradil 33 novih trdnjav, izboljšal nad 300 starih utrdb in vodil 53 obleganj. Leta 1703 je pre-

jel maršalsko palico, toda prav kmalu zatem je pri Ludviku XIV. padel v nemilost.

Svetovna vojna je z novim orožjem in novim načinom vojskovanja ustvarila nove pogoje za utrdbeno dela. Ojačeno orožje, zlasti strojne puške, težki topovi, tanki, letala in povečana moč izstrelkov terjajo, da se utrdbe grade po čisto novih vidikih. Po svetovni vojni so vojaški strokovnjaki začeli graditi na mejah orjaške utrjene črte, katerih glavni deli leže globoko v varstvu zemlje. Nastale so Maginotova in Siegfriedova utrjena črta, Mannerheimov obrambni pas, Karolova črta v Rumuniji, Albertova v Belgiji in druge.

Mož, ki je skoro sto let služil vojake

V nemškem ministrstvu za vojsko je spravljen star list, ki priča, da je živel mož, ki je skoro 100 let služil vojake. Ta po službenih letih najstarejši vojak na svetu je bil Matija Schröder, rojen 1. 1707. v Kölnu ob Renu. Že ko mu je bilo 16 let, je oblekel vojaško suknjo v avstrijski vojski. Pod habsburško zastavo se je udeležil vojne v Srbiji, Italiji, ob gornjem Renu, na Češkem in v Sleziji. Udeležil se je pa tudi manj srečnih vojn, ki jih je takrat Avstrija vodila proti Frideriku Velikemu. Schröder je služil kot najeti vojak.

Leta 1760 je prišel v prusko ujetništvo. Bil mu je tedaj že 53 let. Pa ga ujetništvo ni prav nič potrla. Takoj je presedlal v prusko vojsko in se boril proti Avstrijcem enako hrabro kakor prej na avstrijski strani proti Prusom. Tudi po sklenitvi miru je ostal v pruski vojski, v kateri so služili takrat najeti vojaki iz vseh dežel. Po kraljevi smrti je bil stari vojak dodeljen 54. pehotnemu polku, kjer je služil do 1. 1793., ko je bil premeščen k orožniškemu polku. Schröder je umrl 22. marca 1. 1817., star 110 let. Do zadnjega trenutka, svojega življenja je bil duševno in telesno izredno čil.

Mana je srečna

Ko je Ciflova Mana pomolzla krave in stopila z žehhtarjem čez hlevski prag, se ji je trikrat zaporedoma kolcnilo.

»Spet me imate na rešetu.« je pomislila nejevoljna in hitela čez dvorišče proti hiši. »Naj me opravljata, mrhi, saj drugega dela nimata. Moj bo pa le, Brtoncelj, pa če se vsi na glavo postavijo.

Nastal je bil že mrak. Jasna, mrzla noč je prižigala prve zvezde na nebu.

Tik pred pragom je pretekel Mani pot velik, črn maček. Toliko, da se Mana ni spo-

taknila obenj in bi bila kmalu zčila mleko iz žehhtarja.

»Glej ga, spaka mačjega, pa prav pod nose se mi zakadi! Čigav pa si? Naš nisi.«

Dvoje žarečih oči je strmelo vanjo. Mani je kar zagomazelo po životu. Na sveti večer videti mačka, pa še črnega po vrhu, to gotovo ne pomeni nič dobrega.

Še zapodila ni mačka Mana, temveč je urno stopila v kuhinjo, postavila mleko na ognjišče in odhitela v sobo.

»Viljem Garson je to.« je nenadno nadaljeval Merrivale tiho. »Vrnil se je.«

Spet je nestrno zaropotalo po vratih.

»Friderik, kaj delaš v sobi?«

Merrivale se je smehljaj Caldwellu. »Ko še enkrat potrka,« je rekel nežno, »mu bom odgovoril.«

Nekaj sekund je bilo vse tiho. Očitno je zdaj Garson prisluškoval pri vratih.

»Ali veste, kaj se bo zgodilo, če odgovorim Garsonu?«

»Vem,« je rekel Caldwell mirnodušno. »Vaši ljudje bodo vrata vlomili.«

Vrata so se začela tresti od Garsonovega divjega razbijanja po njih.

»Friderik,« je rjul zunaj Garson, »ali si v sobi ali ne?«

Merrivale je tiho sedel pred Caldwellovim revolverjem. Pred vrati se je pojavilo več glasov. Kakor bi mu velel nenaden nagon, se je Caldwell zdajci okrenil proti Garrishu. Prepozno, kaiti orjaškemu služabniku se je bilo že posrečilo odstraniti blazino, ki jo je imel prevezano čez usta.

»Garson, na pomoč!« Njegov glas je divje zadonel po sobi. »Vlomite vrata, vlomite vrata...«

V trenutku je bil Caldwell pri Garrishu, toda Garrishove besede so že dosegle svoj namen. Vrata so zaječala pod ramami zunaj stoječih. Pa niso dolgo ječala. Kmalu so bila odprta in Viljem Garson je vdrl v sobo s tremi oboroženimi možmi.

Caldwell ni vzdignil revolverja. Pri takih okoliščinah bi bilo tako početje pravcat samomor. Negiben je stal sredi sobe in mirno gledal Garsona.

Možje so obstali. Garsonov pogled je preletel sobo: Garrish je zvezan š zmerom ležal pod mizo Merrivale je bil brez suknjiča v spalnici, a sredi sobe je stal neznanec z železnim, negibnim obrazom. Garson je bil čisto zmeden.

Merrivaleov kričavi glas ga je zbudil. »Orožje ima! Pazite! Vzel je brzovjavo, ki jo je včeraj poslal Howard!«

Štirje revolverji so se usmerili proti Caldwellu, ki ni niti trenil z očmi.

»No,« je menil Garson, »na čedno družbo smo naleteli. Nekoliko presenetljiva je za nas in menda tudi za Friderika... Se o pravem času smo prišli... Odložite orožje, dečki!«

S posmehljivim poklonom je Caldwell ubogal Garsona in spustil revolver na tla. Od stopnic sem je zaslišal skozi vrata nagle korake, nato pa precej mlad glas.

»No, no, kaj pa se je zgodilo? Kaj...«

Garson se je široko zarežal in se obrnil.

»Le pridi bliže, Allan, in si oglej tole družino. Imenitna družba. Kakor kaže, je naš ljubi Friderik v najini odsotnosti stopil kar sam v stike s spoštovanim gospodom Moravcem. Zdi se mi pa da je hotel imeti dobiček vsega barantanja le Moravec!«

Allan Walker je oklevaje in z nekim nedoločenim strahom stopal bliže. Za hrbtno mož mu je bil pregled sobe še zastrt, a ko so se mu možje umaknili, je obstal kakor od strele zadet. Njegov obraz je mrliško obledel. Zagledal je bil moža, proti kateremu so merili revolverji vseh mož. Garson, ki je stal poleg njega, je ujel Walkerjev obupen in prestrašen pogled.

»Za božje ime...«

Ob peči sta sedela stara dva tiho, kakor da bi ju ne bilo. Pri jaselcah v kotu je gorela lučka.

»No, gremo?« se je obrnila Mana k peči. »Marija zvonil.«

»Si že vrgla kadilo na žerjavico?« je vstala Ciflovka od peči.

»Sem. Žegnane vode pa je komaj za dve žlici pri hiši. Se je posušila?«

Mana je hodila naprej z loncem žerjavice, iz Katerega je dišalo kadilo; za njo mati in blagoslovljeno vodo in z bršljanovo vejico v roki; oče pa je šel zadnji. Mana je molila, stara dva sta ji odgovarjala. Pokadili in poškopili so okrog in okrog hiše, po vseh shrambah, tudi hleva in svinjaka niso pozabili, potem so se vrnili v hišo. Mana je vzela zveplenko, jo podržala v žerjavici in prižgala v sobi luč.

»Hvaljen Jezus Kristus.«

»Na vekov veke,« sta odgovorila stara dva in sedla nazaj k peči. Bili so samo trije pri hiši: oče, mati in hči Mana. Nekaj otrok je pomrlo, drugi so šli po svetu. Oče je izročil kajžo in kmetijo Mani, ko že ni bila več mlada. Sedemtrideset let ji je bilo. Rada bi se bila omožila, a ženina ni bilo od nikoder in tudi ji ni bil vsak všeč. Izmed vseh se najbolj tisti Brtoncelj, ki je delal pri knapih tam nekje v Kočevskih revirjih. Vrnil se je domov v bajto, ki mu jo je bila zapustila mati. Pravili so, da ni brez denarja. Pa je imel Brtoncelj druge križe in težave. V prvi vrsti svoji dve sestri. Tono in Meto, kista čepeli na bajti, kakor bi bili prirasli nanjo. Omožila se ni nobena, bili sta že priletni samici in zelo pobožni. Če je nanesla prilika, sta pobirali po fari za misijone, ena za Kitajčke, druga za zamorčke. Brat bi jih moral izplačiti, tako je stalo v testamentu. Toda Brtoncelj ni bil nič kaj voljan, ženiti se na staro, razpadajočo bajto. Skoro s petimi križi na hrbtu je začel škiliti za Ciflovo Mano, da bi se tja priženil. To pa sestrama Toni in Meti, ni bilo nič kaj všeč, češ da bo brat ves denar vtaknil v Ciflovo domačijo, njima bo pa ostal sam bajta. In tako so se začele razprtije med bratom in sestrama. Ti dve sta Mano vrnili proti bratu iz same gole zavisti. Mana je to izvedela in jima od takrat ni privoščila drugega naziva kakor mrhi.

Mana je prinesla večerjo na mizo. Maslene štruklje polite z medom. Na sveti večer mora biti kaj boljšega.

Nekaj sekund je bilo vse tiho.

»Za božje ime!« je nadaljeval naposled Walkerjev glas. »Ta mož tu... splohni Moravec. To je Steele od tajne službe...«

★

Merrivale se je prvi spet zbudil iz presečenca in začel govoriti:

»Vi... vi...« je jechal razburjen. »Kdo ste?«

»Walker je pravkar povedal.«

»Toda... kako... za vraga! Kako je mogel priti sem?« Garson je še zmerom strmel vanj kakor v božje čudo. Merrivale se je spet obrnil k ujetniku. »Vi... vi ste Steele? To je vendar nemogoče... Steeleja sem videl! To je nemogoče! Vse se je vrtelo okoli njega. Ne razumem ničesar več. Moravec... Moravec je pobegnul...!«

»Tako je!« je potrdil ujetnik. »Moravec je tudi nameraval priti k vam. Pa ni prišel...«

Medtem ko je Merrivale zmedeno lovil besede, je stopil Garson tesno k Stelleu.

»Res je!« je godrnjal. »Našminkan je možak, zato ga nisem takoj spoznal, čeprav sva že skupaj sedela za igralno mizo.« Garson se je okrenil k Merrivaleu. »To je Steele! Zanesljivo je Steele!«

Merrivale ni mogel odgovoriti. Mož, ki so ga poznali kot Moravca, odnosno Caldwell, tudi ni rekel niti besede. Garsonove poteze so postale ostrejše. Njegov glas je bil hripav, ko je jezno rekel:

»Za vraga, možak ima našo knjigo s pravilnikom.«

Naglo je strgal črno knjižico Steeleu iz rok in jo vtaknil v žep.

»No, Steele,« ga je nahrulil, »zdaj govoril Kaj iščeš pri nas?«

»Kaj pravite, mati, če tole kaj pomeni: črn maček mi je pretekel pot, ko sem šla iz hleva.« je pretrgala molk Mana.

Mati je obliznila žlico.

»Ježeš, pa nocoj, na sveti večer. Nič do brega ne bo, to vama povem.«

»Babja vera,« je zagodrnjal stari.

Mati in hči sta se spogledali; vsi trije so obmolknili. Samo ropotanje žlic po lončeni skledi je bilo slišati.

Ko je Mana pomila posodo, se je prazne preoblekla. Novo bluzo in nov predpasnik.

Stara dva sta spet posedla okrog peči. Mana je sedla za mizo, vzela neko knjigo iz miznice in se zamaknila v branje.

»Ali Brtonceljna ne bo?« je poizvedovala mati. Mana pa na kratko:

»Ne vem.«

Stari Cifel je pravil:

»Včasih ni bilo tako dolgčas na sveti večer. Prišli so sosedje v vas, pa smo kaj zapeli, rihtarja smo bili, svinec vliвали, oh, vse sorte reči smo uganjali. Zdaj pa taka puščoba.«

Zena ga je pogledala od strani.

Beži no, beži, dedec! Tiste neumnosti so pa za sveti večer, kakopa! Rajši bi si kaj pripovedovali, kakšne storije o duhovih, o zacopranih kraljičinah ali pa tisto o graščaku Kolofoktarju. Oh, koliko...

V veži je nekaj zaropotalo.

»Ježeš Marija,« je planila Mana. »Kaj neki strašite z duhovi, mati!«

Tudi Ciflovka je prebledela, preplašeno zroč proti durim. Stari Cifel pa se je zasmejal:

»Hehehe! Ali ste nori, babnici? Maček je skočil skozi okno in nekaj prevrgel. Saj pravim rihtarja bi bilo treba nocoj, rihtarja, pa ne strahov, hehehe.«

Mani se je v tistem trenutku spet hotelo kolcniti, pa je požrla slino, na stežaj zasehala in se na široko pretegnila.

»Če Brtonceljna ne bo, grem kar spat. Ne bom hodila k polnočnici.«

Stara dva sta molče gledala hčer, kar z nekakim ponosom. Pri jaselcah je dogorela svečka in je ostanek zdrknil na klop pri mizi.

Mana se je zdrznila. Plašno je pogledala mater:

»Kaj pa spet to?«

Mati pa:

»To bi prav za prav morali vedeti.«

»Res,« je rekel Garson, res je to lahko uganiti. Tvoja nesreča, dragi dečko, da vemo le predobro, po kaj si prišel k nam.«

»Bojim se da ni nesreča na vaši strani,« je mirno menil Steele.

»Zakaj pa?«

»Vi ste namreč izgubljeni, Garson. Prav tako vsi drugi,« je hladnokrvno odgovoril Steele. »Kmalu bo konec črnih bratov enkrat za vselej. Čez pol ure boste vsi, ki ste zdajle v tej hiši, sedeli v zaporu.«

Garsonov odgovor je utonil v krohotu vse družine.

»Kdaj je prišel možak semkaj?« je vprašal Garson Merrivalea.

»Snoči!«

»Kako?«

»Z limuzino, kakor običajno. Prav previdno smo ga vozili semkaj.«

Vodja črnih bratov je bil zelo blede.

»Tako!« je Steelea nahrulil Garson. »Hotel si zaigrati malo komedije z nami, kaj ne, Steele? Ha, ha... Priti mora že kdo drug, da se bo lahko malo ponorčeval iz nas. Kaj morda ne veš, kje si. Ali veš, kdo smo mi?«

Merrivale si je popravil ovratnik. »On... on ve vse! Videl je pisma z mojim naslovom!«

Garson je vprašaje pogledal Steeleu v to?

»Kakšno minuto preden si prispel. Imel je revolver, pa...«

»Ali dotlej ni vedel še ničesar o nas?«

»Prav gotovo ne!«

»Potem je vse v redu. Mislim, dragi Steele, da bodo imeli tvoji prijatelji prekleto mnogo dela, preden bodo našli tvoje truplo.«

Steele ni rekel besede.

»Mana, ne vem, če bo zakon z Brtoncelnom srečen. Pravijo, če na božični večer pade svečka od jaselc pred dekle, ki se misli poročiti, da v tistem zakonu prvega otroka, ki pride na svet, zviže božjast in da...«

»Prismoda!« je zaključil stari in krepko pljunil po tleh.

»Amen!« se je zježila Ciflovka in se obrnila na klopi v stran.

Vežna vrata so zaškripala.

»Brtoncelj gre,« se je ozrla Mana proti durim. Pa ni bil Brtoncelj. Skozi vrata je pogledal Blaž, nekoliko bedasti vaški fant. Menda je bil zaljubljen v Mano.

»Dober večer! Mana, bomo dominanti?«

»Bomo, kar prisedi, Blaž.«

Kmalu sta bila vsa zamaknjena v igro. Se stari Cifel je primaknil stol k mizi. Mominali so vsi trije. Ciflovka pa je pri peči kuhala jezo. Pa ne dolgo. Soseba Smodinka je stopila v izbo. Enega otroka je držala v naročju, drugega pa je vodila za roko. Ciflovka se je razveselila družine, povabila sosedo k peči in že sta bili v živahnih pomenkih.

»Dedec se je napil,« je besedičila Smodinka; »pomislite, sveti večer, pa se ti nažre žganja. Prišel je rogoviliti in razbijati, pa sem se mu rajši umaknila, če ne, bi jih še jaz dobila in otroke bi mi pretepel. Križ božji, kakšna pokora!«

Zdaj je bilo dovolj živahno v izbi. Pri mizi so dominanti, pri peči je tekkel pogovor, kakor bi bila jezika žensk namazana. Nihče ni slišal trkanje na okno. Sele, ko je z vso silo potrkalo tretjič, so vsi prisluhnili.

»Mana, odpri!«

»Ježeš, Brtoncelj! Saj ni zaklenjeno, Luka, kar zapah odri.«

Luka Bertoncelj je prištorkljal v izbo s knapovskimi škornji. Že med durmi je vpil:

»Dober večer! Nocoj sem pa obe zadavil!«

Vse je obmolknilo. Mana je kriknila, oče je debelo pogledal v Brtonceljna, mati je v grozi sklenila roke, sosedo Smodinka se je z otrokoma zmuznila skozi vrata, Blaž pa se je skrtil pod mizo.

Prva je izpregovorila Mana:

»Kaj si naredil, Luka?«

Nato Cifel:

»Ven iz naše hiše!«

In Ciflovka:

»Saj sem vedela! Črn maček zmerom pomeni nesrečo.«

In spet Mana:

»Ali sta mrtvi?«

»Kar si iskal, si našel,« je še pripomnil Garson. »Friderik, kakšne papirje, praviš, je vzel?«

»Zadno Howardovo brzojavko.«

»Kje jo ima?«

»Menda v žepu.«

»Tako? Ali je ni morda skrtil kje v sobi?«

»Ni utegnul. Držal jo je še v roki, ko ste vstopili.«

Garson je vprašaje pogledal Steelenu v obraz.

»Vrni papirje!«

Steele je skomignil z ramami. »Papirje?« je ponovil začudeno, »prav nikakih papirjev nimam!«

»Lažete!« ga je nadržl Merrivale. »Saj sem videl, kako ste brali papirje. Imeli ste v rokah brzojavko in prevod.«

Steele je zmajal z glavo. »Ponavljam, da nimam takih papirjev.«

Grogan, pridi sem!« Garson je spomignil enemu izmed mož. »Pomagaj mi pri preiskavi!«

Oba moža sta natančno preiskala Malcomea Steelea. Garson je jezno renčal, ko ni našel ničesar. Začela sta ga še enkrat, še skrbneje preiskovati. Zdajci je odkril Garson žepno svetilko in jo pomohil očitajoče Merrivaleu pod nos.

»Ti si dopustil, da si je to pridržal?« se je hudoval Garson nad Merrivaleom.

»Saj... saj sem vzel baterije iz nje.«

»Tako!« Jezno pogledavši Merrivalea je Garson iskal dalje.

Čudno je bilo to, da tudi pri drugi telesni preiskavi niso našli ploščatega kovinskega predmeta, podobnega stekleničici.

Brtoncelj se je široko zakrohotal.

»Seveda sta mrtvi. Stlačil sem ju v vrečo. Tam v veži ju imam.«

Mana in mati sta zakričali, oče se je stisnil v kot in Blaž je kukal izpod mize.

Brtoncelj je švignil v vežo in zdajci spet stal sredi izbe, držeč v roki vrečo, iz katere sta molela dva vratova zaklanih kokoši.

Mana je bil spet prva, ki se je zavedla.

»Kaj ga pa lomiš, Brtoncelj? Smo mislili, da si...«

»...zadavil Tono in Meto, kajne?« je dokončal Brtoncelj in planil v krohot. Zdaj smeja in dobre volje ni bilo ne konca ne kraja.

»Moji dve sestri sta živi in zdravi,« je smeje se pripovedoval Brtoncelj, »in želita vsem vesele praznike. Za advent sta se namreč izpreobrnila. Vidiš, Mana te dve kokoši sem prinesel, da bo na Štefanov dan kaj za podzobe, ko bomo praznovali zaroko.«

»Mati, zdaj pa prav nič več ne verjamem vašim vražam,« je dejala Mana in odbrzela v kuhinjo pripravljat čaj. Ko se ji je med potjo kolcnilo, se ni spomnila na »oni dve mrhi«, temveč na svojega ženina.

»Brtoncelj misli name.«

Še noben sveti večer ni bil za Mano tako srečen kakor ta. Saj ji je prinesel ženina, dvoje zaklanih kokoši in sporazum z ženino vo žlahto.

Vinko Bitenc

Zanimivosti

× Nizozemska (holandska) kraljevska rodbina v Londonu. V nedeljo je odpotovala nizozemska prestolonaslednica Julijana s svojima hčerkama Beatrico in Ireno v London. Spremlil jo je princ soprog Bernhard, ki pa s evrne v kratkem nazaj v nizozemsko prestolnico. Njihov odhod iz Nizozemske po zastrjevanju z uradnega mesta ne pomeni da bi bil položaj Nizozemske usoden, vendar hočejo za vsak primer zavarovati kraljevsko rodbino. Za prestolonaslednico Julijano je odpotovala v London tudi kraljica Viljemina. Odločila se je za to na prigovarjanje angleškega kralja.

× Preveč sočutja so pokazali nasproti ujetnikom. V Halberstadtu v Nemčiji so tri osebe obsodili na ječo od enega do štirih mese-

Ko Garson ni našel brzojavke pri njem, je jezno zaklel in stopil nazaj.

»Strgal mu bom cunje s telesa!« se je ponudil orjak Garrish.

»Ne, ni potrebno. Gotovo je oba papirja skrtil kje v sobi.« Garsonov glas je pričal, da je bil o tem prepričan. »Iščite malo po sobi. Boste videli, da boste v nekaj sekundah našli papirje.«

»Daj si dopovedati, Viljem,« je menil Merrivale, »da ni utegnul skriti papirje kje drugje kakor v svoji obleki.«

»Ne čenčaj — takoj jih bomo našli!«

Minute so minile, ko so brskali po kotih in sobni opremi. Trikrat so dali vse narobe, a našli niso ničesar. Naposled je zaklenil Garson vrata in stopil z vzdignjenim revolverjem k Steeleu.

»Ali ima zate kak pomen, da nam nočeš povedati, kje so papirji?« je rekel in v njegovem glasu se je čutil prvi začetek negotovosti.

»Ponavljam še enkrat, da...«

»Drži gobec! To si nam že dostikrat rekel. Rad bi samo vedel, Steele, kaj hočeš s tem doseči. Zadeva bo kljub vsemu imela samo en konec... Friderik, ali ni morda vrgel papirjev skozi okno?«

»Hotel je to storiti, a ni storil. Vem zanesljivo.«

Globok molk je zavladal med tremi možmi, medtem ko so ostali dalje iskali.

Grozeče se je postavil Garson pred Merrivalea.

»Ali ste dečka stražili od trenutka, ko je bil prispel sem?«

»Niti minute ni bil sam.«

(Dalje)

RADIO LJUBLJANA

od 19. do 26. maja.

Nedelja, 19. maja: 8: Jutrnji pozdrav. — 8.15: Radijski orkester. — 9: Napovedi, poročila. — 9.15: Radijski orkester. — 10: Verski govor (dr. Vilko Fajdiga). — 10.15: Prenos bogoslužja iz zavoda sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano. — 11: Prenos otvoritve protituberkuloznega tedna. — 11.45: Godba na pihala (plošče). — 12.30: Poročila, objave. — 13: Napovedi. — 13.02: Ruski sekstet. — 14: Odlomki iz opere Boris Godunov (plošče). — 17: Kmetijska ura: Plevel v žitu zmanjčuje pridelek (inž. Rado Lah). — 17.30: Prenos cerkvenega koncerta iz Kamnika (franciškanska cerkev). — 19: Napovedi, poročila. — 19.20: Nacionalna ura: Djalski kot romanopisec (Branko Mašič). — 19.40: Objave. — 19.50: Prenos šmarnic iz trnovske cerkve. — 20.30: Samospevi (Mirko Premelč s spremljevanjem harmonike — Avgust Stanok). — 21.15: Veselo rajanje (plošče). — 22: Napovedi, poročila. — 22.15: Radijski orkester.

Ponedeljek, 20. maja: 7: Jutrnji pozdrav. — 7.05: Napovedi, poročila. — 7.15: Vesele plošče. — 12: Vesele popevke (plošče). — 12.30: Poročila, objave. — 13: Napovedi. — 13.02: Radijski orkester. — 14: Poročila. — 18: Tuberkuloza in živčevje (dr. France Debevec). — 18.20: Roussel: Pajkova pojedina (plošče). — 18.40: Postanek in razvoj naše arheološke vede (dr. Rajko Ložar). — 19: Napovedi, poročila. — 19.20: Nacionalna ura: Predavanje inspekcije narodne obrambe. — 19.40: Objave. — 19.45: Več manire — pa brez zamere (Fran Govekar). — 20: Večer Društva ljubljanskih konservatoristov. — 22: Napovedi, poročila. — 22.15: Veseli akordi (radijski orkester).

Torek, 21. maja: 7: Jutrnji pozdrav. — 7.05: Napovedi, poročila. — 7.15: Pisan venček ve-

selih zvokov (plošče). — 11: Šolska ura: Pokrajinska oddaja iz Dobrepolj (izvajali bodo učenci in učenke ljudske šole, vodil bo Anton Ljubič). — 12: Mojstri harmonike (plošče). — 12.30: Poročila, objave. — 13: Napovedi. — 13.02: Radijski orkester. — 14: Poročila. — 18: Koncert na violončelu (prof. Čenda Šedlbauer, pri klavirju prof. Pavel Šivic). — 18.40: Dušeslovne prvine narodnega gospodarstva (univ. prof. dr. France Veber). — 19: Napovedi, poročila. — 19.20: Nacionalna ura: Monahinja Jefimije in njena zahvala knezu Lazaru (Djuro Gavela). 19.40: Objave. — 19.50: Deset minut zabave (Fran Lipah). — 20: Mandolino igrajo (plošče). — 20.20: Janez Jalen: Bratje, drama (člani radijske igralske družine). — 22: Napovedi, poročila. — 22.15: Radijski orkester.

Sreda, 22. maja: 7: Jutrnji pozdrav. — 7.05: Napovedi, poročila. — 7.15: Pisan venček veselih zvokov (plošče). — 12: Zborovske pesmi (plošče). — 12.30: Poročila, objave. — 13: Napovedi. — 13.02: Kmečki trio. — 14: Poročila. — 18: Mladinska ura: Jurij Šubic, slovenski slikar. Igra. Napisal Arnošt Adamič. Izvajali bodo člani radijske igralske družine. — 18.40: Norveška (dr. Božo Škerlj). — 19: Napovedi, poročila. — 19.20: Nacionalna ura: Hrvatski sabor l. 1861. (dr. Nikola Lalič). — 19.40: Objave. — 19.50: V okviru protituberkuloznega tedna (primarij dr. Tomaž Furlan). — 20: Pevski zbor »Cankar«. — 20.45: Valčkovni prvaki (plošče). — 21.15: Tamburaški orkester (Karmel). — 22: Napovedi, poročila. — 22.15: Operetni venčki (plošče).

Četrtek, 23. maja: 8: Prenos cerkvene glasbe iz stolnice. — 9: Verski govor (dr. Gvido Rant). — 9.15: Prenos prvega blagoslova procesije stolne cerkve sv. Nikolaja. 9.30: Poročila, napovedi. — 9.45: Dvorak: Koncert za violončelo in orkester (plošče). — 10.30: Instrumentalni dueti: Klavir in harmonij. — 11.15: Prazniški koncert radijskega orkestra. — 12.30: Poročila, objave. — 13: Napovedi. — 13.02: Godalni kvartet (Ornikova, Burger, Ivančič, Šedlbauer). — 17: Skrbimo za bolnike (dr. Robert Neubauer). — 17.30: Radijski orkester. — 19: Napovedi, poročila. — 19.20:

Nacionalna ura: Peč, Kolašin in Morača (Savo Medenica). — 19.40: Objave. — 19.50: Prenos šmarnic iz trnovske cerkve. — 20.30: Paganinijeve skladbe za kitaro (Stanko Prek), vmes plošče. — 21.30: Plošče. — 22: Napovedi, poročila. — 22.15: Radijski orkester.

Petek, 24. maja: 7: Jutrnji pozdrav. — 7.05: Napovedi, poročila. — 7.15: Pisan venček veselih zvokov (plošče). — 11: Šolska ura: Pokrajinska oddaja iz Dolž (izvajali bodo učenci in učenke ljudske šole, vodil bo šolski upravitelj Bogumil Lilija). — 12: Iz naših krajev (plošče). — 12.30: Poročila, objave. — 13: Napovedi. — 13.02: Radijski orkester. — 14: Poročila. — 14.10: Tedenski pregled Tujsko-prometne zveze. — 18: Ženska ura: Poraba mleka v domačem gospodinjstvu (Marija Ferjanova). — 18.20: Messenger: Dva goloba, suita (plošče). — 18.40: Francoščina (dr. Stanko Leben). — 19: Napovedi, poročila. 19.20: Nacionalna ura: Predavanje Sokola kraljevine Jugoslavije. — 19.40: Objave. — 19.50: Nekaj podrobnosti o francosko-jugoslovenski izseljenski pogodbi (Joško Rozman). — 20: Koncert opernih napevov in dvospevov (sodelovali bodo Svetozar Banovec, Vekoslav Janko in radijski orkester; dirigent Šijanec). — 21.30: 30 minut zabave (plošče). — 22: Napovedi, poročila. — 22.15: Pesmi Sare Leandrove (pela bo Stritarjeva Bogdana, spremijal na kitari pa Stanko Prek).

Sobota, 25. maja: 7: Jutrnji pozdrav. 7.05: Napovedi, poročila. — 7.15: Pisan venček veselih zvokov (plošče). — 12: Plošče kar naprej. — 12.30: Poročila, objave. — 13: Napovedi. — 13.02: Plošče kar naprej. — 14: Poročila. — 17: Otroška ura: Desetnica (članice gledališča v Ljubljani). — 17.30: Med igračami in bajkami (plošče). — 17.50: Pregled sporeda. — 18: Radijski orkester. — 18.40: Pogovori s poslušalci. — 19: Napovedi, poročila. — 19.20: Nacionalna ura: Lepota pomladnih gora (Gregorin Janez). — 19.40: Objave. — 20: Zunanje-politični pregled (dr. Alojzij Kuhar). — 20.30: »Smo skuhalli dovtipov zmes, natresli pesmi, godbe vmes.« — 22: Napovedi, poročila. — 22.15: Za vesel konec tedna (plošče).

ev, ker so pokazali preveč prijaznosti do vojnih ujetnikov. Neki 49letni mož je vrgel poljskemu vojnemu ujetniku, ki je natovarjal neki voz, škatlico cigaret in je za to dobil mesec dni ječe. Neki 50letni mož, ki je drugemu poljskemu ujetniku pod lastnim imenom omogočil dopisovanje s svojci, je dobil štiri mesece. Neki 39letni mož, ki je tretjemu ujetniku daroval kos potice in površnik, je moral takisto za štiri mesece v ječo.

× **O konjskih imenih v Nemčiji.** Vodja nemškega sporta je nedavno izdal naredbo, s katero se prepoveduje dajati konjem imena Adolf, Herman in Ribbentrop. Kdor je doslej imenoval svoje konje s takimi imeni, mora zdaj konjske nazive izpremeniti, pa naj gre tudi za živali plemenite pasme in slavnih rodovnikov.

× **Drugo največje mesto na svetu je Tokio,** prestolnica Japonske. Pravkar so prešteli prebivalstvo tega mesta in so našli sedem milijonov duš. Tako je postala japonska prestolnica drugo največje mesto sveta. Samo New York je še za nekaj večji. Med sedmimi milijoni ljudi v Tokiu je 3.600.000 moških in 3.400.000 žensk. Tujcev je v Tokiju nekaj nad 5000. Samostojno gospodinjstvo ima v Tokiu 1.500.000 družin s povprečnim številom štirih oseb.

× **Čeprav ji je bil pobegnil, mu je v oporoki zapustila 10 milijonov dolarjev.** V svetovnih listih se je nedavno spet pojavilo ime bivšega italijanskega rokoborca Fiermonta,igar poročna zgodba je polnila pred petimi leti stolpce svetovnih listov. Enzo Fiermonte se je rodil pred 31 leti v Italiji kot sin kmečkih staršev. Kot rokoborec je prišel pred petimi leti v Ameriko, kjer je nastopal z velikim uspehom. Slovel pa ni samo kot rokoborec, temveč tudi kot izredno lep mož. V Kaliforniji se je udeležil lepote tekme in razglašen je bil za najlepšega moža na svetu. Na tekmi se je zaljubila vanj ameriška milijonarka Dickova, katere prvi mož je bil

znani denarnik Astor, ki se je ponesrečil s parnikom »Titanicom«. Njegova vdova se je drugič poročila z Willom Dickom, od katerega se je pa kmalu ločila. Ko se je zaljubila v lepega italijanskega rokoborca, je štela že nad 40 let. Kmalu se je poročila z njim. Ženinu je bilo tedaj šele 26 let. Zakon pa ni bil srečen, kajti priletna žena je bila zelo ljubosumna na svojega mladega in lepega moža. Naposled je Fiermonte zapustil svojo ženo in odpotoval nazaj v Italijo. Nedavno pa je njegova ločena žena umrla. Kako velika je bila njena ljubezen do njega, priča dejstvo, da mu je določila v oporoki 10 milijonov dolarjev, čeprav jo je bil zapustil.

× **Kuga v Egiptu.** Iz Aten poročajo: Ker razsaja v Egiptu kuga, so grška oblastva izdala ukaz, da se morajo vse ladje, ki prihajajo iz vzhodnega dela Sredozemskega morja, iz Črnega morja, iz Azije in Afrike ter se ustavljajo v grških pristaniščih, podvreči najstrožjemu pregledu in določen čas ne smejo priti v stike z drugimi ljudmi. V Egipt so bržkone čete vojakov črncev zanesle kugo. Bojijo se, da se ne bo kuga razširila po vsem Egiptu in morda tudi v Sirijo in Palestino.

× **Iz starega kitajskega denarja bodo vli-vali strelivo.** Pred dnevi so v londonskem pristanišču stovorili z neke ladje na tisoče starih kitajskih bakrenih novcev v skupni teži 216 ton. Ti kitajski novci imajo 93 odstotkov bakra in 7 odstotkov cinka. Neka kitajska ladja jih je hotela pripeljati v Nemčijo, kjer so jih nameravali uporabiti v tvornicah za municijo. Toda angleško pomorsko nadzorstvo je stari kitajski denar zaplenilo kot vojno tihotapsko blago ter ga pripeljal v Anglijo. Tu čaka stare kitajske novce prav ista usoda, kakor bi jih doletela v Nemčiji. Prelili jih bodo v orožje in strelivo.

× **Moderna konjenica brez konj.** Urednik Reuterjeve agencije piše o operacijah lahkih angleških motoriziranih edinic, oklopnih av-

tomobilov in lahkih tankov. V zvezi s tem naglašja, da so te angleške edince že prišle v spopad z nemškimi četami. Ze svoječasna konjenica je imela nalogo, da pregleda zemljišča pred četami, zdajšna »moderna konjenica« pa se porablja tudi za take svrhe, daš je danes letalska služba mnogo uspešnejša za razglede na daljavo. V okolici Maastrichta na Nizozemskem, kjer so nemške čete prestopile Albertov kanal, so naletele na te angleške enote. Nemške čete, ki tudi v teh krajih porabljajo isti način vojskovanja kakor na Poljskem, potiskajo nazaj belgijske čete s svojim težkim topništvom in s pomočjo števila bombnih letal. Po prvem iznenadenju so se na Nizozemskem duhovni umirili in skušajo zdaj učvrstiti svoje obrambne položaje.

× **Pot okoli sveta v copatah.** V Kodanj se je vrnil po devetletni odsotnosti neki Peter Andersen, ki je vseh devet let potoval po svetu. Potovanje je začel zavoljo visoke stave, ki mu je med drugim zagotavljala brezplačno oskrbo, toda pod pogojem, da ne bo v tem času nikoli obul pravih čevljev. temveč hodil samo v klobučevinastih copatah. Pogoje je natančno izpolnil in s seboj je prinesel v domovino 136 parov ponošnih copat.

× **Gozdni prebivalci lahko uravnajo ure po ptičjem petju.** V gozdovih živeči ljudje lahko naravnajo ure z dokaj veliko natančnostjo po pticah vsaj v jutrnih in večernih urah, ko začno ptice prepevati, odnosno komolknjejo. Škrjanček zažvrgoli navadno že ob 3. uri zjutraj. Ob 3.45 se oglasi prva kukavica. Ščinkavec je nekoliko bolj zaspan; peti začne šele ob 5. Potem pa dopoldne ptičja ura ne bje več. Popoldne je skupni koncert vseh krilatih pevcev in človek spet lahko naravnava po njih uro do 20. ure, ko se utrujeni vrabci vrnejo v svoja gnezda. Ob 20.30 umolkne ščinkavec in ob 21. se zadnjič oglasi kos. Nekaj minut po 21. neha letati lastovka in potem se ptičja ura ne oglasi več. Ustavijo jo prhutajoča krila netopirjev.

Iz naših delavskih krajev

Jesenice-Javornik

V krajevno skupščino Bratovske skladnice, ki je bila 14. aprila t. l., so bili izvoljeni v krajevni odbor sledeči naši tovariši:

Avsenik Janko pot odbornik, Lajner Adolf kot namestnik; v nadzorni odbor: Kalan Matevž, za namestnika pa Ovsenk Franc. Kot delegata v glavno skupščino Bratovske skladnice prideta Zupan Tine in Piber Jože, za namestnika Bartolj Franc in Lebar Leopold. Za predsednika nadzornega odbora krajevnega Bratovske skladnice je bil izvoljen Kalan Matevž.

Polzela

Tovarna pletenin v Polzeli je eno izmed redkih podjetij, v katerem si še delavstvo ni moglo priboriti odgovarjajočih socialnih pravic, deloma zato, ker nezavedno delavstvo ni organizirano ter ni imelo organizacijske zaslombe in dovolj dobrih vodilnih moči, deloma pa tudi zato, ker je podjetnik vsako dobro stvar v kali zatrl. Uredba o minimalnih mezdah sicer določa, da ne sme biti v industriji noben delavec plačan izpod 3 din na uro. Naša socialna zakonodaja dovolj jasno pove, da se v industrijskih podjetjih obratuje 8 ur. Vsako delo preko tega časa, pa naj si bo prostovoljno ali neprostovoljno, le da ga podjetnik prizna, se smatra za nadurno delo in se mora plačati s 50% pribitkom na osnovno mezdo. To pa ne glede na to ali je delo akordno ali urno. Dalje pravi naša zakonodaja: Ako je delavec prišel na delo in ga podjetnik odslovi brez njegove krivde, mu je dolžan plačati normalno 14dnevno mezdo. Če pa ga odslovi le za en dan brez njegove krivde, pa mu mora plačati mezdo tudi za ta dan. To navajamo zato, ker se pri nas v vseh točkah kršijo predpisi.

V ponedeljek 29. aprila 1940 je izdalo podjetje na delavstvo razglas:

»Delavstvo, zaposleno v tovarni Polzela, d. d. izjavlja s svojim lastnoročnim podpisom, da nima od vodstva ničesar več zahtevati, ker je bilo vedno plačano po zakonu o minimalnih mezdah.«

Ta razglas je moralo delavstvo podpisati; kdor se je temu upiral, je bil klican v pisarno prokurista, ki je vsakomur prigovarjal, da je dal svoj podpis. Če je to odgovor na morebitno opozorilo oblasti ali inspektorja dela, da naj se spoštujejo delavske pravice, je zelo slab za odgovor.

V kottenskem delu je akordno delo. Mnogo delavcev dela po 12 in še več ur na dan, v navadnem akordu brez nadurnega doplačila. Mnenja smo, da je skrajni čas, da se uvede pravilno nedurno akordno izplačilo. V aperturi, kjer so zaposlene stalne delavke, je mnogo primerov, da se posamezne odslovi ob 7., 8. ali 9. uri dopoldne, da celo ob 6. zjutraj z izgovorom, da ni dela. Tudi to je kršitev naših pravic. Vse te nedostatke in krivice, ki se dogajajo, je podjetje dolžno popraviti in to za daljšo dobo nazaj, saj se to dogaja že dolga leta. V dokaz zato bi lahko navedli mnogo razprav okrožnih in upravnih sodišč.

Domžale

Sporočajo nam, da je umrl tov. Gostinčar Janez, vnet član podružnice NSZ in vesten delavec v mlinarski stroki. Pri pogrebu ga je spremlilo mnogo sodelavcev, ki so mu poklonili v zadnji pozdrav lep venec. Pa tudi podjetje Medič-Zankl je bilo zastopano pri pogrebu in je tudi darovalo prav lep venec.

Tov. Gostinčarja bo ohranila naša podružnica v najlepšem spominu, preostalim pa naše iskreno sožalje!

Ribnica

Podružnica Narodne strokovne zveze v Ribnici je zaključila lepo uspela pogajanja pri lesni industriji ing. A. in M. Rudež v Ribnici. Pri pogajanjih je sodeloval zastopnik centralne NSZ in predsednik podružnice NSZ v Ribnici. Pogajanja so prav lepo uspela in je ve-

čina delavstva pri mezdah pridobila, le par jih je, ki so prikrajšani kljub povišku, to pa zaradi tega, ker se je sedaj delalo 10 ur in je delavstvo mislilo, da se bo tudi pod novimi pogoji delalo po 10 ur, kar pa je protizakonito in tudi ne v skladu s kolektivno pogodbo. Podjetje je pri zaključku pogajanj sporočilo, da se bo odslej naprej delalo po 8 ur in zato tudi pristane le pod tem pogojem na nove mezde. Zato je tu prizadetih par tovarišev, ker se jim je zaradi ukinitve nadurnega dela delno znižala mezda, s čimer pa nismo pred pogajanjem računali. Kljub temu pa smo zadovoljni, saj smo skoraj na splošno dosegli, da delavci zaslužijo v 8 urah toliko, kolikor so do sedaj zaslužili v 10 urah, nekateri celo več, tako da je prav za prav uspeh sijajen, ker so se sedaj s to tarifno lestvico uredile razmere v podjetju. Sedaj delavcu ne bo treba garati za 30 do 35 din po 10 ur, temveč bo delal le 8 ur, kar je edino dopustno po zakonu. Vsekakor pa bo potrebno napraviti potrebne korake, da se enkrat za vselej prepreči izkoriščanje delavstva v vseh obratih v Ribnici, kjer delajo po 10 ur, nekateri celo po 12 ur brez vsakega dovoljenja kr. banske uprave in grdo izkoriščajo delavstvo ter jih plačujejo po din 30, tako da ponekod pride delavec komaj z nadurnim delom na minimalno mezdo, ki pa itak ne odgovarja današnjim potrebam delavca in hudemu porastu draginje. Tako početje pa je tudi ubijanje telesnih in duševnih moči in zato ni čudno, da je delavec nezadovoljen. Oblastva bi morala poskrbeti, da se tako početje prepreči, delavec pa naj v zakonitem 8urnem delovnem dnevu dobi primeren zaslužek, da bo lahko preživel sebe in družino. Na ta način pa bi se tudi preprečile razne bolezni, kakor tuberkuloza in druge poklicne bolezni.

Podružnica NSZ v Ribnici poziva vse delavstvo v Ribnici k solidarnosti, slogi, ker le v slogi je moč, ki premaga vse sovražnike. Zato naj ne bo delavca, ki ne bi bil organiziran.

Mezdna gibanja

Stavbna stroka

Poravnana razprava v sporu med stavbnim delavstvom in delodajalci stavbne stroke se je doslej zaključila brez uspeha in ni bil dosežen sporazum.

Z ozirom na navedene odločbe o sklepanju kolektivnih pogodb se razpisuje ponovna in končna razprava v sredo 15. maja 1940 v dvorani banske palače. To bo zadnja razprava, kjer bo padla končna odločitev.

Papirna stroka

Zastopniki delavskih strokovnih organizacij delavstva Združenih papirnic Vevče, Gorice in Medvođe so uspešno zaključili pogajanja za izplačilo novih draginjskih doklad. Pridobili so imenovanemu delavstvu zopet 3 din draginjskih doklad na dan, tako da imajo skupaj dnevno 7 din poviška. Priborili so si tudi prekatgorizacijo in zaokrožene zneske navzgor. Urejeni so novi dopusti in ima uslužbenec, ki je zaposlen manj kot 6 let v podjetju 3 dni dopusta, potem pa se stopnjuje trajanje dopusta vsako leto za en dan več. Borba za pravice delavstva je bila huda, a smo kljub temu dosegli vsaj nekoliko uspehov. Dosedanja kolektivna pogodba razumljivo je ostala v veljavi, novi dodatki so samo dopolnili k njej.

Rudarska stroka

Rudarsko glavarstvo je sklicalo anketo predstavnikov delodajalcev in delojemalcev rudarsko-plavžarske industrije ter prizadetih javnih ustanov, na kateri so razpravljali o položaju upokojevcev ter za izboljšanje njihovega položaja. Prizadetih je 1509 staroupokojevcev, vdov in sirot, katerih pokojnina znaša od 12.35 do 75.70 din, dodatek k pokojninam znaša mesečno od 12 do največ 150 din. Tako so le redki upokojevci, ki bi prejimali mesečno nad 200 din. Odpomoč rudarskim upokojevcem je nujno potrebna ter je

radi tega predložila delavska delegacija konkretn predlog, da naj se kot prva pomoč staroupokojevcem zvišajo doklade za 50 odst., za kar bi bil potreben na leto znesek 1.160.000 din. Povišek, ki bi veljal od 1. januarja 1940, naj bi se kril iz prispevka Glavne bratovske skladnice, banske uprave iz bednostnega fonda ter enkratnega prispevka prizadete industrije. Predstavniki banske uprave, Bratovske skladnice in rudarsko plavžarske industrije so zavzeli napram temu predlogu dobrohotno stališče in bo industrija sklepala o višini prispevka, čim bodo znani prispevki banske uprave in Bratovske skladnice.

Na anketi je bila poudarjena potreba po končno veljavnem izenačenju staroupokojevcev z novoupokojevcem ter po zvišanju pokojninskih prejemkov vseh novoupokojevcev, ki jih je v Sloveniji že 4500 in znašajo njihove pokojnine od 70 do 800 din mesečno, pri čemer je 800 din deležen le majhen odstotek. Anketa je določila poseben odbor, ki naj bi izdelal načrt za rešitev tega perečega vprašanja. Načrt bo potem predložen vsem zainteresiranim skupinam, na kar bo ponovno sklicana anketa o stvari definitivno odločala.

Ker je prva pomoč za rudarske staroupokojevence nujna, pričakujemo, da bo tudi banska uprava določila čim prej v ta namen primeren znesek iz bednostnega sklada, v katerega plačujeta rudarska topilniška industrija in njeno delavstvo nad 60 odst.

Čevljarska stroka

Čizmarska zadruga je rešila vprašanje draginjskih povišic na sledeč način:

Samski delavci dobe poleg že prej pridobljenega poviška še 5 odst. Oženjeni brez otrok 7 odst., oženjeni z enim ali dvema otrokoma po 10 odst., oženjeni z več kot dvema otrokoma pa po 12 odst. draginjske povišice. Dodatki veljajo od 1. aprila 1940 dalje. Odslej bo prejemal oženjen delavec z več kot 2 otrokoma in ako pripada po svoji kvalifikaciji I. kategoriji 22% ako pripada II. kategoriji 20% in v III. kategoriji po 17%. Delavec oženjen in brez otrok prejema sedaj 17% več, ako je v I. kategoriji, ako pa ima enega ali dva otroka, prejema 20%. Neozženjen delavec I. kategorije pa bo prejemal 15% večjo mezdo, z ozirom na določilo tarifnih postavk.

Minimalne mezde v gostinskih podjetjih

V gostinskih podjetjih zaposleno pomožno osebje se razdeljuje ne glede na spol glede določitve minimalnih mezd v 2 kategoriji: V kvalificirano in nekvalificirano pomožno osebje. V kategorijo kvalificiranega pomožnega osebja spadajo ne glede na spol: a) pomožno osebje s predpisano strokovno izobrazbo b) pomožno osebje, ki nima izobrazbe pod točko a), ki pa dokaže, da ima najmanj 4 leta zaposlitve pri kvalificiranih delih v gostinskih podjetjih.

Za kvalificirana dela veljajo dela, ki jih opravljajo 1. upravitelj hotela, 2. plačilni natakar, 3. natakar, 4. portir v hotelih, 5. kuhar in slaščičar. Vse ostalo pomožno osebje spada v kategorijo nekvalificiranega pomožnega osebja. Za učence ne veljajo minimalne mezde ter se bo odškodnina zanje predpisala pozneje, v kolikor ne bo predpisana odškodnina po §-u 267. zakona o obrtih. Višina minimalne mezde se odreja z upoštevanjem kraja zaposlitve in kategorije podjetja.

Minimalne mezde znašajo na uro: za kvalificirano pomožno osebje za kraje I. skupine din 3.25 do din 3.75; za kraje II. skupine 3 din; za nekvalificirano pomožno osebje v krajih I. skupine din 2.50 do 3 din; v krajih II. skupine 2.50 din. Za osebje, ki dobiva plačo mesečno, se določi mesečna plača s 25dnevniimi plačami. Osebje, ki ima pri podjetju dogovorjeno hrano, ima pravico na hrano za vse dni v mescu. Lastniki gostinskih podjetij, v katerih je uvedena obvezna nagrada za postrežnino, morajo zaposlenemu kvalificiranemu osebju poleg hrane namesto minimalne mezde izplačati pavšal 250 din mesečno. Ta pavšal se izplača takrat, kadar dohodek iz obvezne postrežnine ne presega 1000 din mesečno. V podjetjih, kjer so že pred uveljavljenjem te uredbe obstojali za pomožno osebje višji pavšali, ostanejo tudi za v bodoče neokrnjeni.

Borba proti ustvarjanju sovražnih postojank sredi države

V eni izmed zadnjih številčk smo objavili poziv naših najvišjih vojaških oblasti o potrebi složnega nastopa vsega naroda proti vohunom in plačancem tujih sil, ki hočejo za vsak primer s svojim početjem oslabi odporno moč našega naroda. Splitski »Narodni list«, glasilo jugoslovenskih nacionalistov za banovino Hrvatsko, objavlja v zvezi s temi zelo potrebnimi pozivi naših vojaških oblasti članek z naslovom »Peta kolona« in pravi med drugim:

»Ze doslej je bilo znano, da je lahko država napadena ne samo neposredno od tujega vojaštva, temveč tudi s tajnim razvalnim delom v notranjosti sami. Tako početje postaja zadne čase činitelj, ki ga ni prav nič podcenjevati. Vohunstvo je orožje, s katerim spreten sovražnik lahko prizadene tujemu narodu in državi neprecenljivo škodo, še preden je bil izstreljen prvi strel iz puške. »Peta kolona« (kakor imenujejo v zdajšnji vojni vse te ljudi, ki skušajo skrivaj rušiti tujo državo sredi njenega naroda), ni nikdar delovala odkrito in z razvitimi zastavami, temveč je razvila svoje nevarno delo v mraku in sredi ogroženega naroda. Danes so minili časi, ko so se vojne napovedovale. Uveljavlja se čisto nov način vojevanja. V male nevtralne države udarijo preko noči motorizirane oklopne divizije. Pristanišča zasedajo tuje vojne ladje in nebo pokrivajo eskadre tujih vojni letal. V takih trenutkih se pretvarjajo preko noči dotlej miroljubni mornarji trgovinskih ladij v mornarje vojne mornarice, na trgovinskih parnikih se pojavijo topovi, na jamborih pa zavihrajo nameštru trgovinskih vojne zastave. Razni letoviščarji in trgovski potniki se zberejo po že naprej določenem načrtu na odrejenih mestih in se v danem trenutku oblečejo v uniforme svoje vojske. V nekaj urah se sestavi daleč od državnih mej majhna, a prvovrstna vojska osvajalcev, ki mo-

ra izvršiti posebne naloge z uničevanjem važnih vojaških zgradb. Na pomoč jim prihajajo še padalci (vojaki, ki jih pripeljejo sovražna letala in se s padobranci spustijo na tla), ki poskušajo zasejati v zaledju strah in trepet.

Glavna naloga napadalca v takih usodnih trenutkih je, najti v vrstah napadenega naroda posamezne stranke, ljudi in združenja, ki bi bili pripravljene stopiti v službo osvajalcev. Sestavljajo se takoj tako zvane nacionalne vlade, ki skrivajo svoj pravi značaj pod razne bolj ali manj zveneče besede.

Nedavno je predsednik belgijske vlade Spaak opozoril na nevarnost početja »peta kolone« v Belgiji. Pogumno je opozoril na izkušnje v skandinavskih državah. Sledila sta mu tudi predsednika vlad na Nizozemskem in na Švedskem.

Danes ni več dovolj, boriti se proti vojskam napadalcev, ki pritiskajo od meje proti zaledju. Nič manj važna ni borba proti »peti koloni«, borba, ki je mogoča samo z zavednimi in v volji za obvarovanje svobode neizprosnimi državljani. Državna oblastva pa so nujno poklicana, da zatro že v kalih brez prizanašanja vsak poskus ustvarjanja kake »peta kolone«. Odslej moramo bedeti nad vsakim korakom tujcev, ki hodi po naši državi ne glede na narodnost, ki ji pripadajo. Paziti moramo nad vsakim, o katerem sumimo, da se bavi z nedovoljenimi posli.

Vojna bo trajala še zelo dolgo in ni izključeno, da bodo nekega dne proti naši volji segli njeni plameni tudi na našo streho. Dotlej pa čuvajmo mi vsi, da se med nami ne pojavi »peta kolona«, ki bi nam bila bolj nevarna kakor vse vojske napadalcev, s katerimi se bomo že znali pogledati globoko in junaško iz oči v oči kakor je naša stara navada... »

Domovina nam mora biti nad vse

Beograjski »Trgovinski glasnik« objavlja uvodnik, v katerem piše med drugim:

»Največja naloga v današnjih časih je, da gojimo in krepimo nacionalnega duha, brez katerega se ne bomo mogli upirati nevarnostim prihodnih dni. Bodočnost države bo varna samo tedaj, ako se bo vsak njen državljan zavedal svojih nalog in dolžnosti do nje in do narodne celote. Zadnji naš človek mora biti prežet od prepričanja, da smo mi vsi nerazdružno povezani s svojo državo. Država smo mi vsi, brez nas ni države.

Potrebni so nam zavedni in ponosni državljani, ki se bodo kakor skala v morju upi-

rali zapeljevanju tujcev in tujih plačancev. Danes živimo v času, ko se vtihotapljata čez državne meje že davno pred odkritim napadom sovražnika njegovi prvi in najnevarnejši predni straži: tuji denar in z njim zvezana tuja propaganda. Če storita ta dva svojo nalogo, razbijeta nacionalno edinstvo in oslabita samozavest naroda, nastopi šele trenutek za druge akcije in naposled za oboroženo posredovanje. Proti denarju in tuji propagandi sta doslej še naizanesljivejši obrambni sredstvi narodna zavest in ljubezen do države in narodne skupnosti.«

Uvedba brezmesnih dni in omejitve klanja živine

Nedeljske »Službene novine« so objavile uredbo o omejitvi rabe življenjskih potrebščin, s katero se uvajata med drugim dva brezmesna dneva v tednu. Uredba je stopila v veljavo v sredo.

Od srede naprej velja po tej naredbi prepoved klanja telic in junic v starosti pod enim letom in klanja breje živine. Nadalje velja od srede naprej določba, da je dovoljeno klanje in prodajanje prascv in njihovega mesa samo ob četrkih in nedeljah in da je dovoljena tudi raba takega mesa v gostinskih obratih samo ob četrkih in nedeljah.

Torek in petek pa sta v vsej državi določena kot brezmesna dneva. Prvi brezmesni dan bo v petek 17. t. m. V torkih in petkih je prepovedano prodajati sveže telečje in svinjsko meso in na ta dneva v gostinskih obratih ne bodo smeli nuditi jedi s telečjim, govejim in svinjskim mesom. Ta dva dneva pa ne bosta v celoti brezmesna, kajti v torkih in petkih se bo smelo prodajati meso drobnice, perutnine in divjačine. Prav tako bo v teh dnevih dovoljeno v gostinskih obratih nuditi jedi s takim mesom.

Potrebno bo pa k uredbi še nekaj pojasnil, zlasti o tem, kaj je razumeti pod prascem, odnosno do kakšne starosti velja pre-

poved klanja prascv. Pojasnila so pač potrebna, ker so z uredbo določene stroge kazni za kršitev predpisov in sicer do 30 dni zapora in do 5000 dinarjev globe.

Zbližanje s Rusijo

»Delo«, glasilo ministra za pravosodje dr. Markovića, piše:

»Sklep za obnovo trgovinskih, prometnih in drugih odnošajev med našo državo in sovjetsko Rusijo je delo modre politike kneza namestnika, ki je v najusodnejšem trenutku čutil razpoložnje Jugoslovenskega naroda in posebne potrebe Jugoslavije v današnjih hudih časih, da dobi zraka in svobodo gibanja ne samo na svojih zapadnih mejah, temveč tudi na vzhodu, kjer je v narodu zmerom obstajalo veliko in močno zanimanje za naš narod in njegovo bodočnost.

Odveč bi bilo spominjati na stoletne zveze z ruskim narodom in z veliko rusko državo. Prav tako bi bilo odveč ocenjevati vladavino v sovjetski Rusiji, ko je ta vladavina pokazala dovolj gibčnosti za redne mednarodne odnošaje med državami in za sklepanje trgovinskih in drugih dogovorov, ki so z vsakim dnem potrebnejši državam, katere niso v vojni.

Za nas je glavno, da je naš narod s tem činom državne politike dobil občutek, da Jugoslavija ni zaprta v okviru Dunavske kotline in Balkanskega polotoka. Veseli nas, ker je ta čin našel odmev v najširših narodnih slojih tako pri Srbih kakor pri Hrvatih in Slovencih. Daleč smo od tega, da bi precejevali značaj slovanstva v mednarodnem življenju, vendar čutimo tako rekoč nagonsko zadovoljstvo, ker je prišlo med največjo slovansko velesilo in našo državo do gospodarskih stikov, in ker je odstranjen veliki plot, ki je oviral, da bi se obzorje nad Jugoslavijo razsvetlilo ne samo na severu in na zapadu, temveč tudi na jugu in na vzhodu.«

»Hrvatski dnevnik« zavrača vesti, po katerih naj bi prišlo do pogajanj s sovjetsko Rusijo po posredovanju Londona, odnosno Berlina. Pobudo za pogajanja je dejansko dala neposredna izmenjava misli. Takoj ob začetku vojne, pravi list, je postalo očitno, da bi bila obnova trgovinskih odnošajev s sovjetsko Rusijo za Jugoslavijo koristna, zlasti ker se je petrolejska kriza čedalje bolj ostrila. Vprašanje je bilo tem lažje načeti, ker so na sovjetski strani bili že prej pripravljene na obnovo trgovinskih odnošajev z Jugoslavijo.

Z obnovo trgovinskih odnošajev med Jugoslavijo in sovjetsko Rusijo se bo ponovno potrdilo pravilo, da razlike v svetovnih nazarjih nikakor ne vplivajo na trgovinske odnošaje med posameznimi državami. To sledi tudi iz tega, da se Anglija ponovno prizadeva ojačiti svoje trgovinske odnošaje z Rusijo, da je v enakem smislu na delu tudi Italija in da si je Nemčija že zdavnaj uredila svoje gospodarske odnošaje s sovjetsko Rusijo.

Novosadski »Dan« priobčuje članek Adama Pribičevića, ki pravi med drugim:

»Sam mednarodni red je zahteval, da stopimo v redne mednarodne odnošaje s sovjetsko Rusijo, in to na občutke, ki nam jih je zapustila nedavna preteklost do ruskega naroda, ki ima vodilno vlogo tudi v Sovjetski zvezi. Prišla je huda mednarodna kriza, polna nevarnosti za nas, in naš narod nagonsko čuti, da ruskemu narodu, pa naj bo njegova vladavina kakršnakoli, ne more biti vseeno, ako pride Balkan v oblast kake velike države. Na tej točki se čisto ujemajo naše in sovjetske koristi.«

Ideali mladine

Ideal naše mladine ni, da bi po zgledu nemške mladine stopala v četrstopih. Individualizem je značilna črta naše civilizacije. Naša mladina ni nikdar prenašala suženjski jarem in policijsko nadzorstvo. Svoboda je nedeljiva. Ko so diktatorji uničili politične svoboščine, so morali uničiti tudi gospodarsko in socialno svobodo...

Predsednik Reynaud